

RAPORT DE CERCETARE INTERMEDIAR

realizat în cadrul *Grantului de cercetare* Nr. GAR-UM-2019-XI-5.6-7/ 15.10.2019, cu denumirea *Tipologii ale subdezvoltării și marginalizării în localitățile rurale și orașele mici din România (MARGINALRURAL)*

grant realizat cu sprijin financiar din Fondul Recurent al Donatorilor, aflat la dispoziția Academiei Române și gestionat prin Fundația „PATRIMONIU” GAR-UM-2019

AUTORI:

Tomescu Cristina (coordonator proiect)

Mihnea Preotesi

Ionuț Anghel

Contents

Lista figurilor.....	3
Lista tabelelor.....	3
1. Introducere.....	4
2. Cadrul teoretic și conceptual.....	5
Perspectiva zonelor marginalizate	7
3. Metodologia cercetării	10
Selecția județelor și a localităților	10
Marginalizarea socială.....	12
4. Analiza datelor.....	14
4.1. Analiză secundară de date	14
Descrierea profilului (sub)dezvoltării în cele 6 județe selectate.....	15
Selecția potențialelor localități pentru validarea datelor din SIPOCA 4	22
4.2. Analiza datelor colectate în județul Alba	26
Selecția localităților	26
Analiza datelor culese în cele trei localități selectate	28
Albac.....	28
Abrud.....	30
Bucerdea Grânoasă	33
5. Concluzii preliminare.....	36
6. Bibliografie.....	37
7. Anexă.....	39
Corelații indicatori	42

Lista figurilor

Figura 1. Rata sărăciei relative în cele 6 județe (%).....	16
Figura 2. Rata sărăciei relative în funcție de dimensiunea localității (% , estimare).....	16
Figura 3. Rata sărăciei relative pe medii de rezidență (%)	17
Figura 4. Ponderea beneficiarilor de VMG din populația județului (stânga) și media beneficiarilor de VMG pe UAT (dreapta) (%).....	18
Figura 5. Pondere salariați și persoane ocupate în agricultură în mediul rural (în medie pe UAT, %, estimare)	19
Figura 6. Agricultură de subsistență ca cea mai importantă sursă de venit (rural, în medie pe UAT, %, estimare)	19
Figura 7. Racordarea gospodăriilor la utilități publice, în medie pe UAT (în medie pe UAT, %, estimare)	20
Figura 8. Estimarea ponderii gospodăriilor racordate la utilități publice (în medie pe UAT, %).....	21
Figura 9. Distanța până la cel mai apropiat oraș de peste 30.000 de locuitori și până la orașul reședință de județ (în medie, km)	21
Figura 10. Estimarea ponderii gospodăriilor racordate la utilități publice după tipul de localitate (în medie pe UAT, %)	22
Figura 11. Pondere salariați și persoane ocupate în agricultură din populație (în medie pe UAT, %, estimare)	39
Figura 12. Pondere elevi care merg la liceu după finalizarea gimnaziului (în medie pe UAT, %, estimare)	39
Figura 13. Număr unități de învățământ	40
Figura 14. Pondere elevi care au abandonat școala generală (în medie, pe UAT, %, estimare).....	40
Figura 15. Pondere cadre didactice calificate/necalificate la nivel de județ (în medie pe UAT, %, estimare)	41
Figura 16. Număr elevi/profesor (în medie pe UAT, Estimare).....	41

Lista tabelelor

Tabel 1. Selecția regiunilor de dezvoltare și a județelor și criteriile utilizate pentru selecție	11
Tabel 2. Indicatori utilizați în analiza socio-economică a celor șase județe.....	12
Tabel 3. Indicatori utilizați în selectarea localităților MarginalRural	23
Tabel 4. Localități potențiale de selecție în cadrul proiectului MarginalRural.....	24
Tabel 5. Caracteristici ale UAT-urilor propuse spre selecție în cadrul MarginalRural	25
Tabel 6. Tipul de marginalizare pentru localitățile propuse spre selecție	25
Tabel 7. Selecția localităților pentru Cercetarea calitativă din MarginalRural.....	26
Tabel 8. Corelația dintre ponderea de romi la nivel local și rata sărăciei relative	42
Tabel 9. Asocierea dintre accesul la infrastructura publică și distanța până la cel mai apropiat oraș de peste 30.000 de locuitori.....	42
Tabel 10. Asocierea dintre accesul la infrastructura publică, tipul de ocupare și prestații sociale	43
Tabel 11. Asocierea dintre distanța până la cel mai apropiat oraș de peste 30.000 de locuitori, accesul la infrastructura publică și rata sărăciei relative	45

1. Introducere

Proiectul *Tipologii ale subdezvoltării și marginalizării în localitățile rurale și orașele mici din România* se încadrează în viziunea strategică a Academiei Române, referitor la susținerea cercetărilor multi-disciplinare pe teme majore pentru societatea românească. Din acest punct de vedere, analiza propusă de această aplicație presupune competențe variate ale cercetătorilor, la granița dintre social, economic și psiho-social: ocupare, servicii de educație și sănătate la nivel local, rata locală a sărăciei, dezvoltare sau sub-dezvoltare locală, excluziune/marginalizare socială, activism social etc. O altă dimensiune a strategiei Academiei care este luată în considerare de către proiect se referă la consolidarea capacității de cercetare a institutelor prin susținerea cercetătorilor de a realiza proiecte pe teme relevante pentru societatea românească și implicarea activă a acestora în descrierea și explicarea fenomenelor și proceselor sociale.

În România actuală se înregistrează inegalități semnificative în dezvoltarea economică, precum și în dezvoltarea socială între mediul rural și mediul urban, între orașele mari și cele mici, între regiuni de dezvoltare, între județele țării. Pe de altă parte, pe lângă aceste diferențe între categoriile amintite, există și inegalități intra-categoriale, între județele fiecărei regiuni și între localitățile aceluiași județ.

Pe lângă factorii structurali ai dezvoltării, anumite caracteristici ce descriu contextul local potențază dezvoltarea la nivel local, atât din perspectiva dinamicii, cât și a modelului de dezvoltare și a impactului asupra unor categorii de populație. Vulnerabilități și persoane vulnerabile există și în localități sărace din zone sărace, în localități sub-dezvoltate din zone relativ dezvoltate, dar și în localități cu grad mediu sau ridicat de dezvoltare, fie vulnerabili în zone marginalizate sau marginali în zone nemarginalizate.

Pornind de la factorii structurali ai dezvoltării și de la tipologiile construite pe baza lor și operaționalizate în modele de măsurare socială- precum cel propus de Dumitru Sandu și operaționalizat într-un indice al dezvoltării locale- valoarea adăugată a proiectului propus rezidă în rafinarea analizei prin suprapunerea acestei tipologii peste o tipologie a contextelor locale și prin descifrarea factorilor și mecanismelor subdezvoltării, la nivel local.

Cercetarea propusă, are un caracter exploratoriu. În acest cadru de cercetare, nu ne-am propus testarea și validarea unor ipoteze, abordarea fiind una preponderent calitativă, ci fundamentarea unor ipoteze ce urmează a fi testate și validate în cercetări viitoare.

Reducerea bugetului inițial, pe de o parte, dificultățile neprevăzute apărute ca urmare a apariției și dezvoltării pandemiei de COVID 19, pe de altă parte, au dus la necesitatea restrângerii volumului colectării de date, fără a afecta însă logica și obiectivele abordării propuse. O condiție în acest sens a reprezentat-o menținerea reprezentării tuturor categoriilor de localități și a județelor selectate conform criteriilor încrucișate după modelul tipologiei preliminare propuse în proiectarea acestei cercetări.

De asemenea, am urmărit reprezentarea echilibrată a fiecărui tip de localitate, la nivelul fiecăreia dintre cele 2 regiuni de dezvoltare selectate. Așadar, chiar dacă în anumite județe am selectat doar localități rurale și în altele am inclus și orașe mici sau foarte mici, la nivelul fiecăreia dintre cele două regiuni de dezvoltare sunt reprezentate toate cele 4 categorii de localități propuse.

2. Cadrul teoretic și conceptual

Paradigma dezvoltării sociale este rezultatul încrucișării a două tipuri de abordări ale fenomenului subdezvoltării, care au la bază două teorii concurente: teoriile modernizării, respectiv teoriile dependenței.

Teoriile modernizării propun *paradigma dezvoltării ca modernizare*, după o schemă evoluționistă. Conform acestei scheme, societățile progresează de la stadiul tradițional până la cel modern, ce reprezintă faza maturității lor. Dincolo de diferențele de perspectivă asupra factorilor modernizării și a modului lor de acțiune, „*teoriile modernizării converg către o concluzie comună: subdezvoltarea reprezintă caracteristica comună a societăților ce se află într-un punct incipient sau intermediar al drumului către modernitate, în contrast cu societățile dezvoltate, ce au atins acest punct*” (Preotesi M., 2007, p.565).

Unul dintre modelele importante de creștere economică din literatura economică de specialitate este modelul lui Rostow W. (1959) care vorbește despre șase etape de creștere a societăților: 1). societatea tradițională, caracterizată prin agricultură de subsistență și o economie primară, în plus o capacitatea redusă de creștere economică din cauza tehnologiilor moderne puține, mobilitate economică individuală redusă, rezistență la schimbare. 2). condițiile prealabile pentru decolare sunt reprezentate de creșterea externă de cerere de materii prime, investiții pe scară largă (irigații, canale, porturi), creșterea răspândirii tehnologiei, se dezvoltă agricultura comercială și culturile sunt exportate, se schimbă structura socială, începe mobilitatea socială individuală și dezvoltarea identității naționale și a intereselor economice comune. 3) În faza decolării, urbanizarea crește, are loc industrializarea, se produc descoperiri tehnologice; sectorul „secundar” (producător de mărfuri) se extinde și raportul dintre sectoarele secundar și primar din economie se deplasează rapid spre secundar. 4) Drumul spre maturitate duce la diversificarea bazei industriale, mai multe industrii se extind, iar cele noi se înrădăcinesc rapid. Se dezvoltă rapid infrastructura de transport. Se fac investiții la scară largă în infrastructura socială școli, universități, spitale. 5) Perioada consumului de masă este reprezentată de baza industrială care domină economia; sectorul primar are o pondere foarte redusă în economie și societatea consumă bunuri de larg consum, consumatorii au venituri disponibile, dincolo de nevoile de bază, pentru bunuri suplimentare. Societatea se urbanizează, cu o mișcare dinspre rural spre urban 6) În societatea postconsumeristă (dincolo de consum), oamenii se simt într-o societate cu o securitate economică ridicată și se îndreaptă și spre non-materiale. Un rol decisiv în desprinderea către modernitate îl are educația, care slăbește rezistența la schimbare a vechilor structuri.

Perspectivile sociologice asupra modernizării introduc alături de factorii economici și factorii sociali și culturali au avut Inglehart R. (1977), Voicu 2002, Emery și Flora, 2006. Inglehart (1977) vorbește despre un model de dezvoltare care se bazează pe dimensiunea culturală și care are două axe: valori seculare-raționale versus valori tradiționale și valori de auto-exprimare versus valori de supraviețuire.

Dupa Emery și Flora (Emery& Flora, 2006) există 7 tipuri de capital care contribuie la transformarea comunităților: 1). capitalul natural, care se referă la particularitatea locației, resurse naturale, izolare sau nu geografică; 2). capitalul cultural, este vorba de tradiții, valori, moduri de raportare la lume care determină anumite tipuri de acțiune; acest capital influențează, relațiile de putere recunoscute local ale unor grupuri, determină anumite tipuri de privilegii locale; 3). capitalul uman se referă la priceperile și abilitățile oamenilor de a folosi resursele locale și de a accesa resurse din afară și la capacitatea liderilor de a promova participarea și incluziunea, de a acționa proactiv în a modela viitorul comunității; 4). capitalul social. Acesta se referă la coeziunea comunității, reflectă conectarea oamenilor și organizațiilor pentru a face lucruri împreună. Un tip special de capital social este capitalul social anteprezențial care influențează dezvoltarea economică a comunității. Acesta din urmă include rețele interne și externe și mobilizare locală a resurselor; 5). capitalul politic, reflectă

accesul la putere, organizații, partide, conectarea la resurse, abilitatea oamenilor de a se implica în acțiuni care contribuie la bunăstarea comunității; 6). capitalul financiar. Acesta se referă la resursele financiare accesibile pentru a investi în comunitate, în dezvoltarea afacerilor, pentru a susține antreprenoriatul social și civic, pentru a acumula bunăstarea pentru dezvoltarea comunității; 7). capitalul construit. Se referă la infrastructură, pentru a accesa resurse și a susține activitățile. Emery și Flora vorbesc astfel despre o spirală în jos (spiralling down) în care are loc declinul tuturor tipurilor de capital: pierderea locurilor de muncă, declinul populației, îmbătrânirea comunității, fertilitate redusă, plecarea tinerilor din comunitate, declinul veniturilor, pierderea transferului de bunăstare între generații, declinul infrastructurii, declinul capitalului social. Deteriorare a calității vieții în comunitate prin efect de sistem. Spirala în sus (spiralling up) se referă la creșterea oportunităților și a bunăstării comunității: extinderea capitalului uman prin acumularea de cunoștințe și abilități, creșterea oportunităților pentru tineri, pentru a rămâne în comunitate, implicarea tinerilor în antreprenoriat, investiția în infrastructură, protejarea medului, creșterea capitalului social, a implicării în voluntariat și filantropie. Cele 7 tipuri de capital interacționează între ele sistemic, se susțin unul pe altul în situația de creștere dar și se influențează în cazul declinului. Perspectiva este prin urmare una de tip funcționalist, comunitatea este privită ca un sistem în care orice segment este relaționat la altul. Datorită acestei interdependențe, schimbarea într-un punct al sistemului determină efecte în întregul sistem.

Pornind de la teoria dependenței a lui A. G. Franck (1996), conform căruia soluțiile de dezvoltare orientate spre export creează dezechilibre dăunătoare comunităților sărace, modelul subliniind relația exportului de soluții din țări dezvoltate în țări subdezvoltate, au fost derivate concepte cum este cel de dezvoltare regională, în sensul dependenței de marile centre urbane a localităților mici din jurul acestora.

Perspectiva sociologică asupra modernizării introduce ca factori determinanți ai modernizării, alături de cei economici, factorii sociali și culturali. Abordările mai noi ale fenomenului subdezvoltării, conferă o importanță sporită, atât stocului de capital social, cât și celui de capital uman, pe de o parte, ca indicatori, pe de altă parte, ca predictorii ai dezvoltării sociale. Dezvoltarea comunitară reprezintă un caz particular de dezvoltare socială. Modelul de măsurare a dezvoltării locale/comunitare propus de Dumitru Sandu identifică două tipuri de factori structurali ai dezvoltării comunitare: capitalul uman, respectiv, infrastructura, la nivel comunitar.

Pentru măsurarea dezvoltării locale/comunitare, Sandu D. (1999, 2011) construiește indicele dezvoltării sociale locale pentru a reda configurația actuală a disparităților de dezvoltare socială în România. Indicele dezvoltării sociale locale este calculat prin agregarea a șapte indicatori primari în baza unui calcul factorial. Indicatorii relevanți și disponibili pentru capitalul comunitar al localităților sunt (Sandu, 2011, p. 5) capitalul uman (stoc de educație la nivel de comunitate), capitalul vital (vârsta medie a personalilor peste 14 ani și speranța de viață la naștere), capitalul material (număr de autoturisme la 1000 locuitori, suprafața medie pe locuință, consumul de gaze pe cap de locuitor) și categoria de mărime, rezidență a localității.

Concluziile analizei din 2011 arată că șansele de viață sunt puternic diferențiate în România în funcție de locul unde trăiești, iar disparitățile sunt structurate pe patru axe: de locuire urbană-rurală, concentrare rezidențială, acces la servicii și infrastructură și sector de ocupare, o a cincea axă cu relevanță limitată în spațiul urban se referă la capitalul relațional, asociat cu diversitatea culturală.

Aceste axe împreună cu patru domenii: educație, sănătate, consum, relații sociale constituie cadrul inegalității de dezvoltare socială manifestate la nivel regional. Sandu arată că cea mai mare axă de diferențiere o constituie cea dintre urban și rural. Ruralul continuă să aibă o mortalitate infantilă mult mai mare decât urbanul și o speranță de viață mai mică decât urbanul. Calitatea locuirii este sistematic mai bună în urban decât în rural pentru toate județele țării. O a doua axă se referă la șansele la accesibilitate. Sandu arată că dezvoltarea socială este mai ridicată la comunele apropiate de oraș și în comunitățile cu acces la drum european, față de cele care au acces doar la drumuri

comunale sau județene. Naveta reprezintă și ea un factor al dezvoltării. Localitățile rurale cu navetă crescută aduc venituri în interiorul comunității. Cea de-a treia axă se referă la ocuparea agricolă predominantă a populației. În comunitățile de câmpie se regăsesc activitățile de cultivarea a cerealelor în special, asociate cu venituri reduse. Comunitățile unde creșterea animalelor este un sector dezvoltat tind să fie mai dezvoltate social. Cea de-a patra axă este dată de mărimea localității ca număr de locuitori. În comunele cu număr mic de locuitori, ratele de mortalitate pe grupe de vârstă tind să fie mai mari. A cincea dimensiune este dată de capitalul relațional. Privind stocul de ducație, numărul mediu de ani de școală absolviți de populația dintr-o localitate este un indicator relevant și pentru urban și pentru rural. (Sandu, 2011, p 18-20).

O altă direcție de analiză o reprezintă studiile despre impactul factorilor structurali de dezvoltare și cum aceștia sunt reglementați prin funcționarea unor mecanisme sociale locale. În România, autori precum Catalin Zamfir (2007), Voicu M (2004), Voicu B. (2005), Teșliuc, Grigoraș, Stănculescu (2016), Preotesi (2013) au proiectat modele de analiză ale dezvoltării sociale a comunităților din spațiul românesc.

Perspectiva zonelor marginalizate

În ultimii ani, mai multe studii dedicate dezvoltării comunităților și identificării zonelor marginale sub finanțarea Băncii mondiale în România (2015-2017), au realizat tipologizări ale marginalizării, ale zonele urbane și rurale dezavantajate din România.

Teșliuc, Grigoraș, Stănculescu, (2016) vorbesc despre "comunitățile sărace", "comunități segregate" și "comunitățile rurale marginalizate". Conform analizei, majoritatea oamenilor expuși riscului de sărăcie sau de excluziune socială locuiesc în zonele rurale, dar sărăcia în rural se prezintă sub diverse forme, de la sărăcia din sat mici sau cu populație îmbătrânită până la comunități cu capital uman scăzut, ocupare redusă formală a forței de muncă, locuințe improprii.

Studiul arată că majoritatea analizelor despre marginalizare în România s-au concentrat pe zonele rurale la nivelul unității administrative (de regulă la nivelul comunei) și doar câteva studii efectuate la nivel de majoritatea bazate pe tehnici de cercetare calitativă. Majoritatea analizelor în România au luat în calcul următorii indicatori: capitalul uman (educația, sănătatea și numărul de membri sau de copii ai familiei); ocuparea forței de muncă (raportat la numărul de șomeri, munca la negru, munca în agricultura de subsistență); condițiile de locuire (calitatea locuințelor și racordarea la rețelele de utilități publice). (p. 19-20)

Atlasul zonelor rurale marginalizate folosește termenul "zone rurale marginalizate" pentru zone compacte intravilane în care locuiesc persoane cu un capital uman disproporțional de scăzut, cu puține locuri de muncă declarate și cu condiții improprii de locuit, comparativ cu locuitorii din alte zone rurale.

Se folosesc ca și criterii ale marginalizării indicatorii: capitalul uman- proporția populației cu vârste de 15-64 de ani care a absolvit cel mult 8 clase, proporția persoanelor cu dizabilități, boli cronice sau alte afecțiuni medicale care le îngreunează activitățile zilnice, proporția de copii (0-17 ani) din totalul populației; ocuparea forței de muncă - proporția persoanelor de 15- 64 ani care nu sunt încadrate pe piața formală a muncii (salariați sau patroni) și nu urmează o formă de învățământ, proporția persoanelor de 15-64 ani care nu sunt încadrate pe piața formală a muncii (salariați sau patroni) și nu urmează o formă de învățământ; locuire - proporția locuințelor fără curent electric, proporția locuințelor supraaglomerate, proporția locuințelor fără apă curentă, nesiguranța locativă (proporția persoanelor care nu dețin locuință în proprietate). (pg 21).

Au fost luate de asemenea în calcul istoricul zonei, probleme legate de delincvență și ordine publică, relațiile în comunitate, obstacolele geografice și riscurile de mediu, grupurile cheie din zonă și fluctuații ale populației, cât și intervenții deja puse în aplicare în zona respective

Atlasul Zonelor urbane marginalizate din România definește diferitelor tipuri de zone urbane dezavantajate, precum și a "pungilor" de marginalizare urbană, unde deprivarea este cea mai severă. 'Zonele urbane "dezavantajate" sunt zone din interiorul orașelor și municipiilor care nu ating un standard corespunzător pe unul sau două din criteriile menționate anterior. Zonele urbane "marginalizate" sunt definite ca zone din interiorul orașelor și municipiilor care nu satisfac un standard corespunzător pe nici unul din cele trei criterii, adică au deficit de capital uman, au un nivel scăzut de ocupare formală și oferă condiții improprii de locuire.' (pg.4)

Subtipuri de comunități urbane marginalizate sunt zone de tip ghetou cu blocuri de proastă calitate sau în foste colonii muncitorești, zone de tip mahala cu case și/ sau adăposturi improvizate, zone de locuințe sociale modernizate sau zone istorice (centrale) ale orașului (p.11)

În demersul de cercetare pe care proiectul MARGINALRURAL îl propune, cei doi factori structurali ai dezvoltării, vor fi operaționalizați conform unei variante simplificate a modelului lui Sandu D. Ne propunem construcția unui model explicativ al modului în care factorii contextuali pot potența acțiunea factorilor structurali ai dezvoltării.

Experiența unei serii de proiecte anterioare în care au fost implicați unii dintre membrii echipei de proiect (precum cele sintetizate în Preotesi, 2014) relevă importanța acestor factori contextuali în configurarea unui model de dezvoltare la nivel local.

O primă categorie de factori vizează istoria recentă a localității și a celui mai apropiat oraș important din perspectiva proceselor de dezindustrializare și reagrarizare. O a doua categorie de factori vizează modalitățile de răspuns la schimbarea socială a locuitorilor acestor localități-fie modalități pasive, precum accesarea de beneficii sociale, fie modalități active, precum reorientarea profesională, sau modalități de retragere, precum migrația. Ne propunem o analiză în profunzime a mecanismelor și factorilor ce configurează arhitectura acestor alegeri la nivel individual-familial.

Atlasul zonelor rurale marginalizate (Banca Mondială, 2016) relevă faptul că diferențele la nivel regional sunt unele semnificativ mai mari în cazul comunităților rurale marginalizate, iar ponderea zonelor rurale marginalizate cu populație semnificativă de romi este una importantă, cu excepția regiunii Nord Est, unde ponderea comunităților non roma este semnificativ mai mare comparativ cu cea a celor mixte sau cu pondere mare de romi (peste 20%). Conform Atlasului zonelor rurale marginalizate (Stănculescu et al. 2016), în localitățile rurale din România proporția populației cu vârste de 15-64 de ani care a absolvit cel mult 8 clase este de 47% (în zonele rurale marginalizate, ajungând la 80%). Proporția persoanelor de 15-64 ani care nu urmează o formă de învățământ și nu au fost niciodată încadrate pe piața formală a muncii (salariați, patroni sau pensionari) este de 54% în rural, respectiv, 83% în zonele rurale marginalizate¹.

Conform Atlasului zonelor urbane marginalizate menționat (Banca Mondială, 2014), astfel de zone se găsesc în toate tipurile de orașe, fie ele mici, medii sau mari și în toate regiunile țării, ponderea acestor zone fiind însă de peste 10 ori mai mare în orașele foarte mici, comparativ cu cele foarte mari. Proporția populației rezidente în zone nedezavantajate, nici din perspectiva capitalului uman, nici a locuirii, nici a ocupării crește, direct proporțional cu mărimea orașelor- de la 29% în orașele foarte mici, la 43% în orașele mici, 70% în cele mijlocii, ajungând la 79% în orașele mari, respectiv, 81% în București. La nivel regional, proporția populației rezidente în zone nedezavantajate variază între 60% în orașele din Nord-Est și 79% în regiunea București-Ilfov. Ponderea populației din zonele

¹ Vlad Grigoraș, Manuela Sofia Stănculescu, Emil Teșiu, (coord.) (2016). Atlasul zonelor rurale marginalizate și al Dezvoltării Umane Locale din România, World Bank. p.25, p.35

marginalizate este de 4,3% în Nord-Est și Centru, 4,2% în Sud-Est și 3,7% în Vest, în timp ce celelalte regiuni prezintă rate egale sau mai mici decât media națională de 3,2%.

Din analiza răspunsurilor la întrebările deschise vizând principalele probleme identificate la nivel local problemele identificate de reprezentanții instituționali locali și considerate a fi cele mai importante (date colectate în anul 2017 în cadrul proiectului MMJS, cod SIPOCA 4²) sunt sărăcia și lipsa locurilor de muncă. Lipsa locurilor de muncă este compensată prin practicarea unei agriculturi de subzistență și semisubzistență și a unor activități ocazionale, aceste tipuri de ocupare precară generând sărăcie în muncă. Ocuparea în agricultura de subzistență și de semisubzistență deține o pondere semnificativă din totalul populației ocupate-conform datelor INS-TEMPO, în trimestrul III din 2019³, peste 2 milioane de oameni sunt ocupați, cumulat, în activități pe cont propriu în agricultură și ca lucrători familiali neremunerați

Capitalul uman este considerat un indicator cauză al consumului și este operaționalizat pe trei dimensiuni: stocul de educație, la nivel comunitar; numărul de salariați angajați pe plan local, de asemenea, predictor al dezvoltării sociale a comunei; ponderea populației ocupate în agricultură, ce corelează negativ cu gradul de dezvoltare socială - în condițiile ruralului românesc, unde forma dominantă este cea a agriculturii de subzistență, o premisă a unui consum scăzut material și cultural.

La nivel comunitar, ocuparea precară și stocul de educație redus generează sărăcie și subdezvoltare socială. Relația dintre sărăcie, marginalizare și dezvoltare locală este una complexă. Deși există și anumite zone de suprapunere, hărțile zonelor marginalizate nu se suprapun peste cele ale sărăciei (cf. sursei citate mai sus). În plus, din date precum cele prezentate mai sus reiese că însuși reperul la care se raportează marginalizarea reprezintă un indicator al subdezvoltării mediului rural, în ansamblu.

Hărțile sărăciei nu se suprapun perfect nici pe cele ale sărăciei în muncă. Analiza rezultatelor proiectului SIPOCA 4 (MMJS-INCE, 2016-2018)⁴, relevă faptul că *rata sărăciei relative corelează pozitiv cu cea a sărăciei în muncă și corelează negativ cu ponderea populației ocupate în populația de vârstă activă*. În timp ce *corelația pozitivă sărăcie relativă-sărăcie în muncă este potențată de calitatea ocupării, corelația negativă sărăcie relativă-rata de ocupare a populației de vârstă activă este potențată de aspectele cantitative ale ocupării*.

În situația în care ambii indicatori au valori semnificativ peste media națională, ponderea populației ocupate de vârstă activă este una relativ mare, dar o pondere mare a populației ocupate este implicată în activități ce nu aduc bunăstare.

Atunci când ocuparea este una eficientă, dar o pondere mică a populației de vârstă activă este ocupată, rata sărăciei este mare, pe când cea a sărăciei în muncă este mică. Situația ideală, în care și rata sărăciei și rata sărăciei în muncă sunt la un nivel semnificativ sub media națională este condiționată de existența unei ponderi mari a populației de vârstă activă ocupată, și de eficiența ocupării. Îndeplinirea simultană a celor două condiții reprezintă o premisă a dezvoltării sociale, dar dezvoltarea socială depinde și de tipul ocupării, nu doar de eficiența ei. Doar în anumite contexte eficiența individuală a ocupării se transferă în nivelul ridicat ale dezvoltării locale⁵.

² „Implementarea unui sistem de elaborare de politici publice în domeniul incluziunii sociale la nivelul MMFPSPV”, cod SIPOCA 4, 2016-2018

³ <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>

⁴ Sintetizate în Preotesi, 2018.

Profilul marginalizării este unul diferit în cazul comunităților de romi, comparativ cu cele nonrome. În timp ce majoritatea zonelor rurale marginalizate sunt mici, comunitățile de romi tind să fie mai extinse., 86% dintre romii care trăiesc în comunități marginalizate trăiesc în comunități de romi cu mai mult de 250 de locuitori

Relieful reprezintă unul dintre factorii care influențează, marginalizarea rurală. Și conform acestui criteriu există diferențe între profilurile comunităților marginalizate de romi, respectiv, al celor nonrome. În timp ce în satele situate la câmpie probabilitatea de a avea o zonă marginalizată este de trei ori mai mare decât în satele de munte și satele deluroase montane, în general, comunitățile de romi sunt mult mai numeroase în zonele rurale marginalizate din satele de munte și în satele deluroase montane,

Majoritatea comunelor cu zone marginalizate sunt mediu-dezvoltate sau sărace, în ceea ce privește ponderea populației care este expusă riscului de sărăcie relativă probabilitatea de a avea o zonă marginalizată este de aproape 10 ori mai mare în comunele sărace decât în cele dezvoltate. În cazul comunităților marginalizate de romi, acestea au șanse semnificativ mai mari să fie localizate în comunități dezvoltate (cu rate scăzute ale sărăciei), marginalizarea fiind asociată, mai degrabă cu etnia romă decât cu elemente ce caracterizează contextul socio-economic local și zonal.

3. Metodologia cercetării

Abordarea metodologică este subsumată modelului teoretic expus anterior, ce integrează cele două perspective complementare: perspectiva (sub)dezvoltării sociale și perspectiva marginalizării sociale. Prin operaționalizarea conceptelor în indicatori măsurabili și încrucișarea celor două categorii de indicatori ai subdezvoltării, la nivel local, respectiv, ai incidenței zonelor marginalizate, am identificat o listă de indicatori ce caracterizează în diverse combinații, tipuri de localități. Utilizând acești indicatori drept criterii de selecție, într-o primă fază, am selectat câteva județe ce integrează un număr semnificativ de astfel de combinații de factori locali ai subdezvoltării și marginalizării.

Etapa de desk research și analiză secundară a datelor a avut drept rezultat selecția județelor, respectiv, în faza ulterioară, selecția localităților unde urmează să fie culese date în etapa următoare a proiectului.

Selecția județelor și a localităților

Pentru “pilotarea” modelului de tipologizare propus au fost selectate, încă din faza fundamentării proiectului, șase județe, după următorul algoritm: 1). Am exclus cele mai dezvoltate, respectiv, cele mai subdezvoltate 2 regiuni (Nord Est, Vest Oltenia, respectiv, Vest și București Ilfov); 2). Dintre cele

⁵ Această relație complexă între ocupare și dezvoltare socială va reprezenta fundalul pe care va fi proiectată analiza propusă în cadrul temei de plan pe anul 2020, Cătălin Zamfir, Iulian Stănescu, *România 1989-2019: politici sociale și opțiuni strategice*, manuscris proiect în desfășurare- Contribuție individuală Preotesi Mihnea ,*Analiza impactului diferențiat al dinamicii bunăstării individuale asupra dezvoltării locale în ruralul românesc. O analiză în zonele rurale montane și submontane,*

patru regiuni de dezvoltare rămase, am ales o regiune cu grad de dezvoltare mai ridicat (regiunea Centru), respectiv, una cu grad de dezvoltare mai redus (Regiunea Sud Muntenia); 3). Pentru a asigura o cât mai completă reprezentativitate a tipologiei localităților rurale, în fiecare dintre cele două regiuni selectate am selectat și județe mai dezvoltate și județe cu grad de dezvoltare mai redus, în context regional; am încrucișat acest criteriu cu cel al gradului de urbanizare la nivel județean și cu cel al disparităților de dezvoltare intrajudețene. De asemenea, am vizat acoperirea tuturor tipurilor de combinații de relief predominant.

Tabel 1. Selecția regiunilor de dezvoltare și a județelor și criteriile utilizate pentru selecție

Regiunea de dezvoltare	Județul selectat	Criteriul de selecție/profilul județului
Centru	Brașov	Județ cu relief variat, grad mare de urbanizare, rată mică a sărăciei urbane și rată relativ mare a sărăciei rurale-pondere mare de romi
Centru	Alba	Județ cu relief predominant montan, cu grad mediu de urbanizare, cu sate mici și izolate și cu pondere mare de orașe mici, sub 10.000 de locuitori
Centru	Mureș	Județ cu relief variat, grad mediu de urbanizare, pondere mare de romi și rată mare a sărăciei rurale
Sud Muntenia	Călărași	Județ cu relief de câmpie, slab urbanizat cu pronunțat profil agricol
Sud Muntenia	Argeș	Județ cu relief variat, relativ dezvoltat economic, cu grad scăzut de urbanizare și discrepanțe intra-teritoriale mari
Sud Muntenia	Dâmbovița	Județ cu relief variat, relativ dezvoltat economic, cu grad foarte scăzut de urbanizare și cu discrepanțe intra-teritoriale mari

Proiectarea metodologiei cercetării a vizat fiecare dintre fazele proiectului. Dacă în prima fază am utilizat un algoritm de selectare a județelor, a doua fază a presupus elaborarea unei metodologii de selectare a localităților, în fiecare dintre cele 6 județe selectate (Alba, Brașov, Mureș, din regiunea Centru, respectiv, Argeș, Călărași, Dâmbovița, din regiunea Sud Muntenia).

În fundamentarea propunerii proiectului de față am realizat o analiză preliminară a rezultatelor unui proiect anterior (în cadrul căruia au fost culese date pentru fiecare localitate din România) SIPOCA 4 (MMJS/INCE, 2016-2018) din perspectiva relevanței indicatorului *mărimea localității* ca predictor principal al dezvoltării socioeconomice, la nivel local. Conform acestui criteriu am selectat pentru această analiză preliminară toate localitățile rurale și orașele cu populația sub 20.000 de locuitori din cele 6 județe selectate. Localitățile rurale au fost grupate în următoarele categorii:

- localități rurale cu populație de sub 3000 de locuitori.
- localități rurale cu populația cuprinsă între 3001-6000 de locuitori
- localități rurale cu populație de peste 6000 de locuitori

Așadar, a doua fază a proiectului a presupus selectării localităților rurale/orașelor mici din fiecare dintre cele 6 județe unde vor fi colectate date. În acest scop, am realizat o analiză secundară a datelor din proiectul SIPOCA 4 (MMJS/INCE, 2016-2018), amintit mai sus, validate, acolo unde a fost posibil, cu date oficiale ale INS. Prin încrucișarea celor două categorii de indicatori, ai subdezvoltării, la nivel local, respectiv, ai incidenței zonelor marginalizate, am identificat o listă de indicatori ce caracterizează în diverse combinații, tipuri de localități. Modurile specifice în care se realizează diverse combinații de indicatori, la nivel local, generează tipologii ale subdezvoltării ce vor reprezenta repere importante în selecția localităților unde vor fi culese date în etapa următoare a proiectului.

Analiza preliminară comparativă a profilului socio-economic al celor 3 categorii de localități include indicatorii selectați și prezentați în tabelul de mai jos.

Tabel 2. Indicatori utilizați în analiza socio-economică a celor șase județe

Indicatori ai dezvoltării
Populația medie
Distanța medie față de cel mai apropiat oraș cu peste 30.000 de locuitori
Distanța medie față de capitala de județ
Nr. salariați la 1.000 locuitori
Nr. persoane plecate la munca în străinătate/ la 1000 locuitori
Nr. navetisti la 1.000 locuitori
Rata sărăciei medie ponderată
% din populație ocupată pe cont propriu în agricultură în propria gospodărie și pe pământul propriu
% persoane beneficiare de VMG
% abandon clasa a VIII-a (elevi care nu se înscriu la liceu)

Marginalizarea socială

Nivel de județ

La nivel de județ, analizele privind marginalizarea socială, arată că se înregistrează discrepanțe considerabile între județe.

Vaslui are, spre exemplu, cea mai mare rată de marginalizare rurală din țară, de aproximativ 23% (aproape de patru ori mai mare decât media națională). Astfel, aproape una din patru persoane din județul Vaslui din mediul rural trăiește într-o zonă marginalizată.

Rate ridicate de marginalizare rurală (între 9 și 15% din totalul populației rurale din fiecare județ) au mai fost înregistrate în alte opt județe, respectiv Iași, Covasna, Brașov, Botoșani, Galați, Bacău, Sibiu, Mehedinți. La cealaltă extremă, județele Ilfov și Timiș au rate de marginalizare rurală de doar 0,5% (a se vedea Anexa 1. Tabel 7).

Rata de marginalizare rurală a comunităților de romi este substanțială (între 5 și 8% din totalul populației rurale din fiecare județ) în Brașov, Covasna, Mureș, Ialomița, Sibiu, Sălaj, Galați și Bihor. În același timp, în alte județe care au rate scăzute de marginalizare (cum ar fi Dâmbovița, Satu Mare, Prahova, Alba, Arad, Cluj și Călărași), majoritatea zonelor rurale marginalizate sunt comunități de romi. În schimb, în județele Vaslui, Botoșani, Iași și Harghita, majoritatea zonelor rurale marginalizate sunt comunitățile non-roma.

Nivel de sat (SIRUTA)

La nivel de sat, studiul de fundamentare realizat de Banca Mondială pentru Strategia Națională privind Incluziunea Socială și Reducere a Sărăciei 2015-2020 a arătat deja că majoritatea satelor românești au între 100 și 2.000 de locuitori. La o extremă, satele mici (cele cu mai puțin de 500 de locuitori) și, în special, satele foarte mici (cele cu mai puțin de 200 de locuitori) sunt cele mai dezavantajate, în particular cele care au populația îmbătrânită și/sau cele care sunt situate în zone izolate. La cealaltă extremă, satele mari (cele cu mai mult de 2.000 de locuitori) tind să fie cele mai dezvoltate. Astfel, mărimea populației satului este un determinant puternic al nivelului general de dezvoltare sau de potențial. În ceea ce privește marginalizarea rurală, după cum am menționat mai

sus, numai 1.605 de sate din țară au una sau mai multe zone marginalizate (sectoare de recensământ) (așa cum se arată în Anexa 1. Tabel 8). Cele mai multe dintre ele (62%) sunt sate medii sau mari. Majoritatea (72%) au o zonă rurală marginalizată locuită de o comunitate non-roma (în 59% din sate, nici un rezident al zonei marginalizate nu se autoidentifică ca fiind de etnie roma).

Localitățile mici diferă între ele nu doar prin nivelul, ci și prin tipul dezvoltării. Un sat este dezvoltat atotcuprinzător dacă are stocuri ridicate pe toate cele cinci dimensiuni ale capitalului comunitar (educație, locuire, ocupare, vârstă de muncă și experiența cu mobilitatea), în context național. Dezvoltarea medie superioară este de două tipuri: (i) structurală și se referă, în principal, la educație, procentul populației cu vârstă de muncă și locuire și (ii) bazată în principal pe experiența de mobilitate a populației

Analiza preliminară a datelor proiectului SIPOCA 4 relevă faptul că, odată cu scăderea mărimii localității scade distanța până la primul oraș important/capitala de județ, scade ponderea asistaților social, scade ponderea ocupării în activități agricole și scade rata sărăciei relative.

În ceea ce privește ponderea salariaților, diferențe importante se înregistrează între comunele mici și celelalte 2 categorii de comune. Distanța până la capitala de județ este semnificativ mai mică în cazul comunelor cu peste 6000 de locuitori, comparativ cu celelalte 2 categorii, ceea ce poate reprezenta unul dintre factorii explicativi ai ponderii semnificativ mai mari a navetiștilor în aceste comune mari (este important de precizat că prezentarea acestor corelații nu vizează, în această analiză preliminară, relații de cauzalitate între variabila mărimea localității și celelalte variabile selectate), ci doar schițează diferențierea profilurilor celor trei categorii de localități, pe coordonatele definite de indicatorii selectați.

Pornind de la diferențierea profilului socio-economic al localităților în funcție de populație, din fiecare dintre cele 6 județe, ne-am propus, în varianta inițială a proiectului, selectarea, în vederea culegerii de date, a câte unei localități rurale cu populație sub 3000 de locuitori, a uneia cu populație peste 6000 de locuitori, respectiv, a câte un oraș cu populația de sub 20.000 de locuitori, dintre care, minimum 3 orașe având sub 10.000 de locuitori.

Reducerea bugetului inițial, pe de o parte, dificultățile neprevăzute apărute ca urmare a apariției și dezvoltării pandemiei de COVID 19, pe de altă parte, au dus la necesitatea restrângerii volumului colectării de date, fără a afecta însă logica și obiectivele abordării propuse. O condiție în acest sens a reprezentat-o menținerea reprezentării tuturor categoriilor de localități și a județelor selectate conform criteriilor încrucișate după modelul tipologiei preliminare propuse în proiectarea acestei cercetări.

De asemenea, am urmărit reprezentarea echilibrată a fiecărui tip de localitate, la nivelul fiecăreia dintre cele 2 regiuni de dezvoltare selectate. Așadar, chiar dacă în anumite județe am selectat doar localități rurale și în altele am inclus și orașe mici sau foarte mici, la nivelul fiecăreia dintre cele două regiuni de dezvoltare sunt reprezentate toate cele 4 categorii de localități prezentate în tabelul de mai sus.

Analiza secundară a datelor colectate în cadrul proiectului SIPOCA 4 a vizat dimensiunile dezvoltării sociale operaționalizate în indicatorii ce vizează infrastructura locală, poziționarea în raport cu cel mai apropiat oraș mare/capitala de județ, capitalul uman, ocuparea, grupurile vulnerabile, etc.

În timp ce analiza datelor la nivel local a reprezentat suportul selectării localităților din fiecare județ, conform criteriilor propuse în tipologizarea subdezvoltării locale, analizele la nivel județean permit rafinarea analizelor comparative interjudețene, privitor la profilurile județene ale subdezvoltării.

În faza exploratorie a etapei culegerii de date ne-am propus testarea abordării metodologice și a instrumentelor de colectare a datelor. Am ales, dintre cele 6 județe selectate, un județ din regiunea Centru, județul Alba. Studiul de caz pe care l-am realizat și ale cărui rezultate preliminare vor fi prezentate în cadrul acestui raport intermediar de cercetare are, preponderent, un caracter exploratoriu, metodologia culegerii de date și analizei acestora fiind una adecvată acestui caracter exploratoriu.

Abordarea metodologică propusă a fost una mixtă, preponderent calitativă, analiza datelor culese prin completarea de fișe de date la nivel de UAT, validate și completate cu date statistice, reprezentând fundalul pe care a fost proiectată cercetarea calitativă.

Culegerea de date la nivel local a vizat următoarele grupuri țintă:

- reprezentanții instituționali relevanți la nivel local;
- populația din zone marginalizate, respectiv, nemarginalizate;
- persoane vulnerabile din zone marginalizate- două subcategorii: persoane vulnerabile de etnie romă; persoane vulnerabile non-romi.

Deși nu ne-am propus reprezentativitatea statistică a acestor categorii de localități, respectiv, respondenți din fiecare localitate, demersul nostru a vizat respectarea dezideratului unei reprezentativități teoretice, în sensul comprehensivității categoriilor. Așadar, au fost selectate, pe de o parte, localități rurale și urbane, localități din zona de câmpie și din zona de munte a județului, aflate la distanțe mai mari sau mai mici de reședința de județ, cu pondere semnificativă a populației de etnie romă și fără etnici romi.

Pe de altă parte, deși criteriul alegerii respondenților în această fază exploratorie a culegerii de date a fost, în principal, cel al disponibilității, am realizat interviuri cu reprezentanți instituționali relevanți, la nivel local, interviuri individuale, dar și focus grupuri cu persoane vulnerabile, etnici romi, sau nu, precum și interviuri cu antreprenori locali.

4. Analiza datelor

4.1. Analiză secundară de date

Unul dintre rezultatele așteptate ale desfășurării primelor două etape ale proiectului este selecția localităților din cele 6 județe unde vor fi colectate. În acest scop, am realizat o analiză secundară a datelor din proiectul SIPOCA 4 (MMJS/INCE, 2016-2018), amintit mai sus, validate, acolo unde a fost posibil, cu date oficiale ale INS. Prin încrucișarea celor două categorii de indicatori, ai subdezvoltării, la nivel local, respectiv, ai incidenței zonelor marginalizate, am identificat o listă de indicatori ce caracterizează în diverse combinații, tipuri de localități. Modurile specifice în care se realizează diverse combinații de indicatori, la nivel local, generează tipologii ale subdezvoltării ce vor reprezenta repere importante în selecția localităților unde vor fi culese date în etapa următoare a proiectului.

Analiza secundară a datelor colectate în cadrul proiectului SIPOCA 4 a vizat dimensiunile dezvoltării sociale operaționalizate în indicatorii ce vizează infrastructura locală, poziționarea în raport cu cel mai apropiat oraș mare/capitala de județ, capitalul uman, ocuparea, grupurile vulnerabile, etc.

În timp ce analiza datelor la nivel local a reprezentat suportul selectării localităților din fiecare județ, conform criteriilor propuse în tipologizarea subdezvoltării locale, analizele la nivel județean permit rafinarea analizelor comparative interjudețene, privitor la profilurile județene ale subdezvoltării.

Indicatorii selectați pentru analiză sunt următorii:

- distanța până la cel mai apropiat oraș cu peste 30.000 de locuitori;
- distanța până la capitala de județ;
- populația, la nivel local și județean;
- ponderea romilor în total populație, la nivel local și județean;
- rata sărăciei relative, la nivel de UAT și la nivel județean;
- ponderea salariaților, în total populație;
- ponderea persoanelor ocupate în agricultură/agricultura de subsistență și semisubsistență;
- ponderea gospodăriilor racordate la utilități de bază: apă curentă, curent electric, gaz, la nivel local și la nivel județean ;
- rata abandonului școlar;
- ponderea personalului educațional calificat/necalificat, la nivel local;
- număr școli/licee la nivel local și la nivel județean;
- ponderea beneficiarilor de VMG în populația localității/județului.

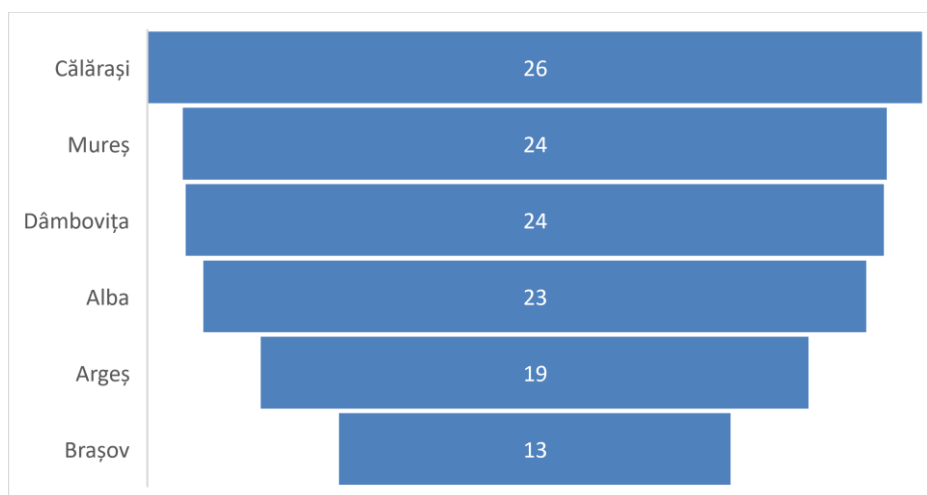
Cele 6 județe selectate cuprind 484 de localități, având o populație totală de 3,1 milioane de locuitori. Un prim criteriu de clusterizare a localităților ce vor fi selectate pentru analiză din cele 6 județe, vizează mărimea localității.

Descrierea profilului (sub)dezvoltării în cele 6 județe selectate

Rata sărăciei relative reprezintă ponderea persoanelor sărace (care au un venit disponibil pe adult echivalent mai mic decât pragul stabilit la nivelul de 60% din mediana veniturilor disponibile) în totalul populației. Rata riscului de sărăcie la nivel național era, la data culegerii datelor în proiectul SIPOCA 4 (2017)⁶, de 23.6%. Așa cum reiese din (Figura nr. 1), județele industrializate, Brașov și Argeș se situează sub rata sărăciei la nivel național, iar rata de sărăcie relativă din județul Alba se apropie de media națională. În schimb, județul Călărași care are aproape 65% populație rurală se situează cel mai departe de media de la nivel național.

⁶ Implementarea unui sistem de elaborare de politici publice în domeniul incluziunii sociale la nivelul MMFPSPV”, cod SIPOCA 4, 2016-2018. În cadrul proiectului au participat ca experți și autorii acestui raport intermediar

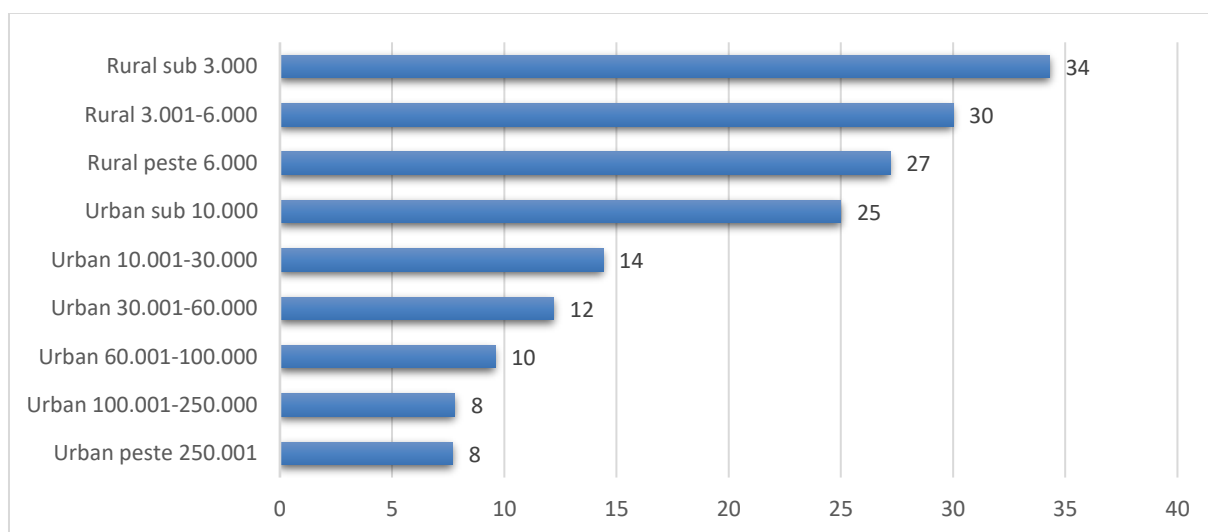
Figura 1. Rata sărăciei relative în cele 6 județe (%)

Sursa: proiect SIPOCA 4

Rata sărăciei este invers proporțională cu dimensiunea localității. Astfel, rata sărăciei relative pentru localitățile rurale sub 3.000 de locuitori din cele 6 județe este de 34%, aceasta scăzând la 30% în cazul comunelor medii (3001-6000 de locuitori) și la 27% în cazul comunelor de peste 6.000 de locuitori. Ratele cele mai scăzute ale sărăciei relative le răgăsim în cazul urbanului mare (peste 100.000 de locuitori), a căror valoare medie scade la 8%, adică o pătrime din valoarea ratei sărăciei relative pentru comunele sub 3.000 de locuitori (Figură 2).

Figura 2. Rata sărăciei relative în funcție de dimensiunea localității (% estimare)

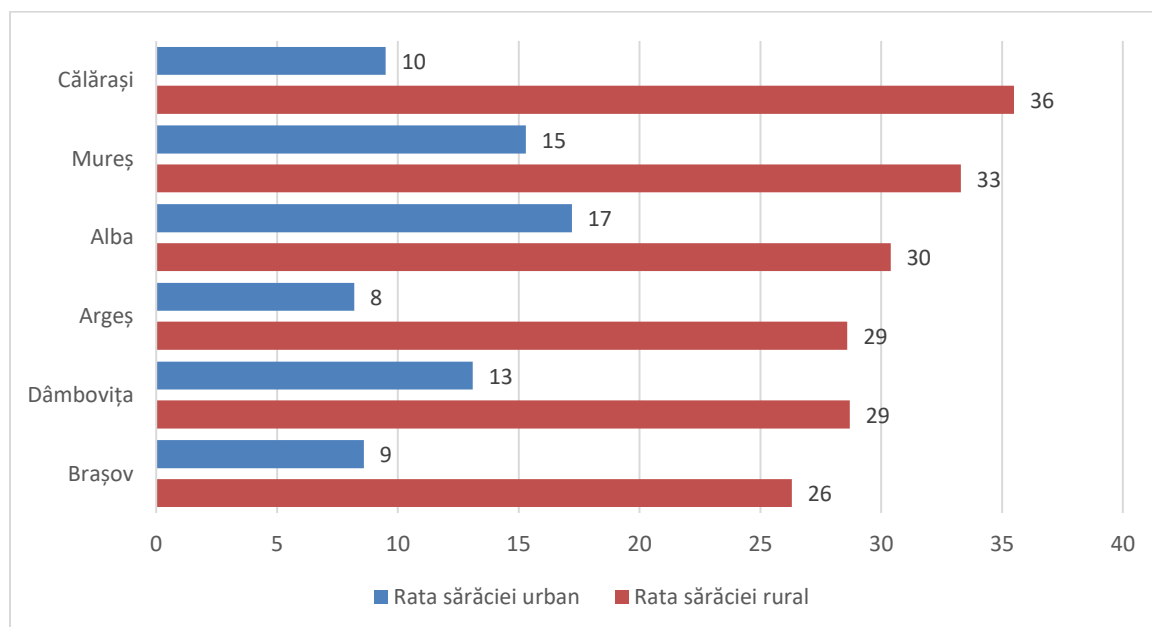

Sursa: proiect SIPOCA 4

Există diferențe semnificative între ratele de sărăcie de la nivel urban și rural. Județele cele mai industrializate (Argeș și Brașov) prezintă printre cele mai mari discrepanțe dintre ratele de sărăcie pe medii de rezidență. Orașele cel mai importante: Pitești, Mioveni, Câmpulung (Argeș) și Brașov, Codlea, Predeal, Râșnov (Brașov) sunt și poli ai investițiilor în sectoarele de industrie, servicii sau turism, în timp ce multe localități rurale prezintă caracteristici ale subdezvoltării. Diferența dintre ratele sărăciei urban-rural este de 17% pentru Brașov și 21% pentru Argeș. Cea mai ridicată diferență a ratei sărăciei relative pe medii rezidențiale se regăsește însă în județul Călărași cu o diferență de 26 de puncte procentuale (Figura 3), datorită concentrării oportunităților și activității economice salariale în mediul urban (județul Călărași având doar 3 orașe, dintre care doar unul este de peste

30.000 de locuitori, orașul reședință de județ) și ponderea mai mare a ocupării în sectorul agricol din mediul rural.

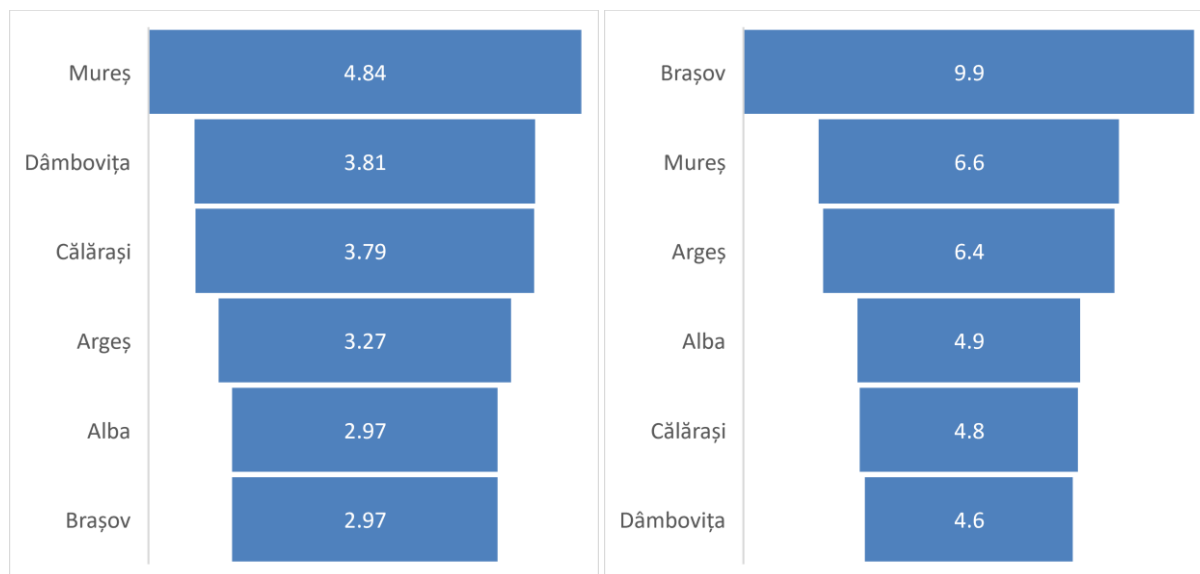
Figura 3. Rata sărăciei relative pe medii de rezidență (%)

Sursa: proiect SIPOCA 4

Principalul instrument financiar de politică socială pentru combaterea sărăciei este Venitul Minim Garantat (VMG). VMG a fost introdus ca măsură de politică socială în a doua parte a anilor 1990 - ca urmare a trendului mondial de trecere spre state ale bunăstării active (*workfare state*) -pentru reducerea riscului de sărăcie, măsură care a creat noi categorii între cei care merită beneficiul (*deserving poor*) și cei care se află în sărăcie datorită unor trăsături cultural-comportamentale (*undeserving poor*). VMG este o politică de activare care ar trebui să faciliteze oportunitățile de integrare pe piața muncii și să păstreze obiceiurile de muncă (*working habits*) ale șomerilor de lungă durată, prin angrenarea în programe publice de ocupare sau prin muncă în folosul comunității (considerate a aduce bunăstare la nivel comunitar). Legislația care reglementează acordarea VMG-ului a fost modificată de zeci de ori de la introducerea sa în 1995 (Pop 2015), iar valoarea sa, raportat la salariul minim pe economie, s-a depreciat constant. Dacă în 2002, prestația medie pentru gospodăriile beneficiare ajungeau la 74,6% din valoarea salariului minim brut, în 2018 a ajuns la 7,5% din salariul brut. Ca urmare a numeroaselor reglementări și înăspire a condițiilor, numărul beneficiarilor a scăzut constant în ultimii ani. Județul cu cea mai ridicată pondere a beneficiarilor de VMG este Mureș (4.84%) iar județul cu cea mai mică pondere este Brașovul cu 2.97% din populația județului (Figură nr. 4). Pe de altă parte, calculând media beneficiarilor de VMG în cadrul fiecărui UAT și ulterior calculând media acestor medii de la nivel de UAT a rezultat o ierarhie în care Brașovul deține primul loc, printre cele 6 județe cu o medie de 9.9%. Altfel spus, deși ponderea totală a beneficiarilor de VMG din județul Brașov este de 2.97%, în medie, fiecare UAT are 9.9% beneficiari, ceea ce înseamnă că în județul Brașov se înregistrează cele mai mari discrepanțe în acordarea VMG-ului, fiind localități cu puțini beneficiari și alte localități cu beneficiari numeroși. Ponderea beneficiarilor de VMG din populație este mai scăzută în cadrul UAT-urilor cu ponderi mai ridicate ale salariaților în populație (coeficient pearson negativ) și mai ridicată în cadrul UAT-urilor cu ponderi mai mari ale persoanelor ocupate în agricultură în populație (coeficient pearson pozitiv).

Figura 4. Ponderea beneficiarilor de VMG din populația județului (stânga) și media beneficiarilor de VMG pe UAT (dreapta) (%)

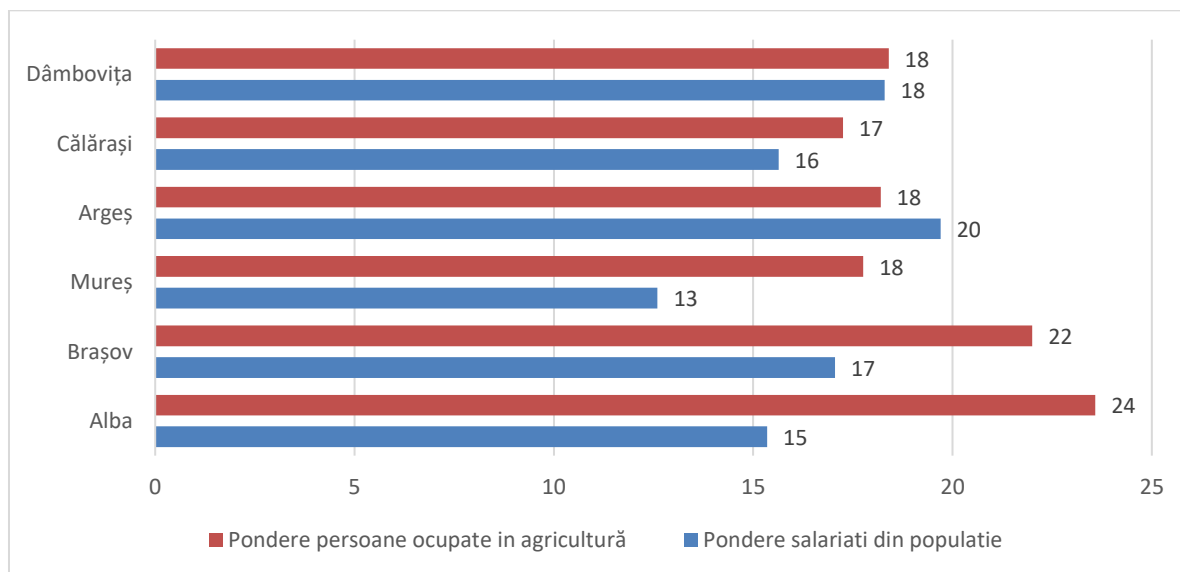

Sursa: proiect SIPOCA 4

Deși literatura de specialitate asociază existența unor comunități compacte de romi cu marginalizarea socio-economică mai degrabă decât cu sărăcia relativă, cercetarea SIPOCA 4 a identificat pentru cele șase județe o asociere pozitivă dintre rata sărăciei relative și ponderea de romi de la nivel local. Am eliminat din baza de date, localitățile care nu au declarat nici un rom în chestionarul SIPOCA 4 și din numărul total de 484 UAT am rămas cu 284 în care există cel puțin 1% populație roma la nivel local. A rezultat un coeficientul pearson de asociere pozitiv, semnificativ (deși slab), astfel că rata sărăciei relative este mai ridicată în localitățile în care ponderea romilor de la nivel local este mai ridicată (Tabel 6, Anexă).

Existența unor orașe dezvoltate care servesc drept poli de atracție la nivelul județului se reflectă și în ratele de ocupare salarială ale rezidenților din mediul rural. O cincime dintre persoanele rezidente în mediul rural din Argeș sunt estimate, de către autoritățile locale, a avea statutul de salariat și 17% dintre persoanele rezidente în mediul rural din Brașov sunt estimate de către autoritățile locale de a avea statutul de salariat. Ponderea salariaților din mediul rural din județul Dâmbovița ajunge la 18%, dar cazul Dâmboviței este particular, nu datorită existenței unui pol economic în județ, ci mai degrabă datorită apropierea de capitala București. Cea mai scăzută pondere a salariaților din mediul rural o regăsim în județele Mureș și Alba, două județe cu discrepanțe interne ridicate. Cele două județe sunt și cele în care găsim cele mai mari diferențe dintre ponderea populației rurale salariale vs ponderea populației ocupată în agricultură (13% pondere salariați în populație vs 18% pondere persoane ocupate în agricultură în județul Mureș și 15% pondere salariați în populație vs 24% pondere persoane ocupate în agricultură în județul Alba) (Figura 5).

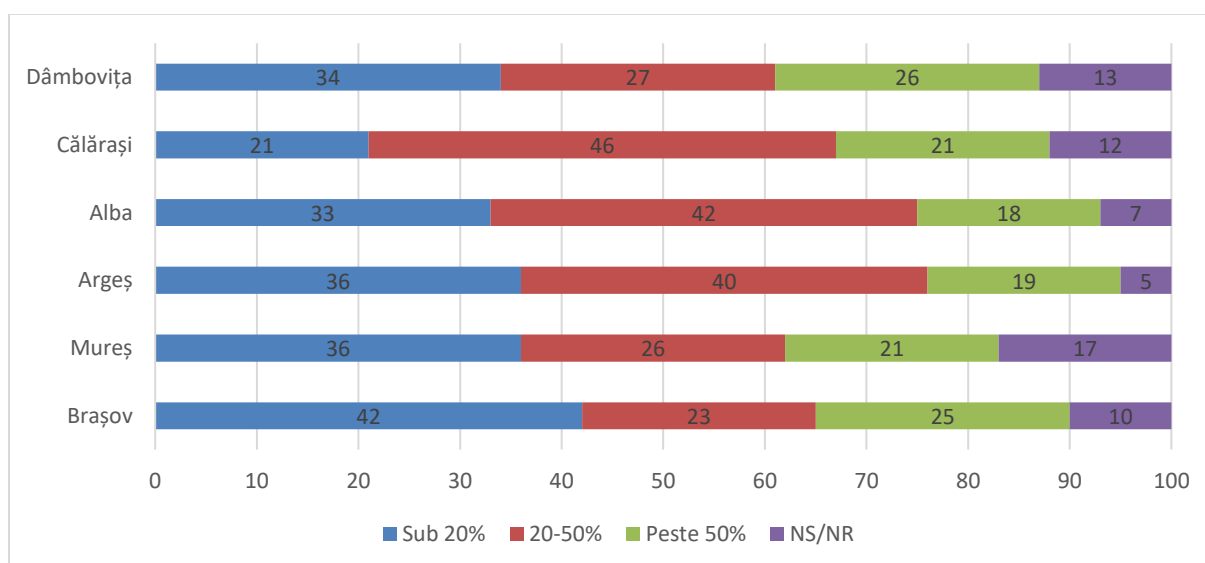
Figura 5. Pondere salariați și persoane ocupate în agricultură în mediul rural (în medie pe UAT, %, estimare)

Sursa: proiect SIPOCA 4

Agricultura de subzistență a reprezentat o sursă importantă de venit pentru populație în perioadele dificile ale tranziției spre economia de piață. Până recent, toate decilele de venit din România declarau venituri din contravaloarea consumului de produse alimentare și nealimentare din resurse proprii (National Institute of Statistics 2016). Pentru un sfert dintre UAT-urile din Brașov și Dâmbovița, autoritățile estimează că agricultura de subzistență este cea mai importantă sursă de venit pentru mai mult din jumătate dintre persoanele ocupate în agricultură, în timp ce ponderea pentru UAT-urile din județele Călărași și Mureș scade la o cincime. În același timp, pentru peste 40% dintre UAT-urile din județul Brașov și pentru 36% dintre UAT-urile din județele Argeș și Mureș, reprezentanții autorităților au estimat că agricultura de subzistență este cea mai importantă sursă de venit pentru mai puțin de 20% dintre gospodăriile ocupate (și) în agricultură (Figura 6).

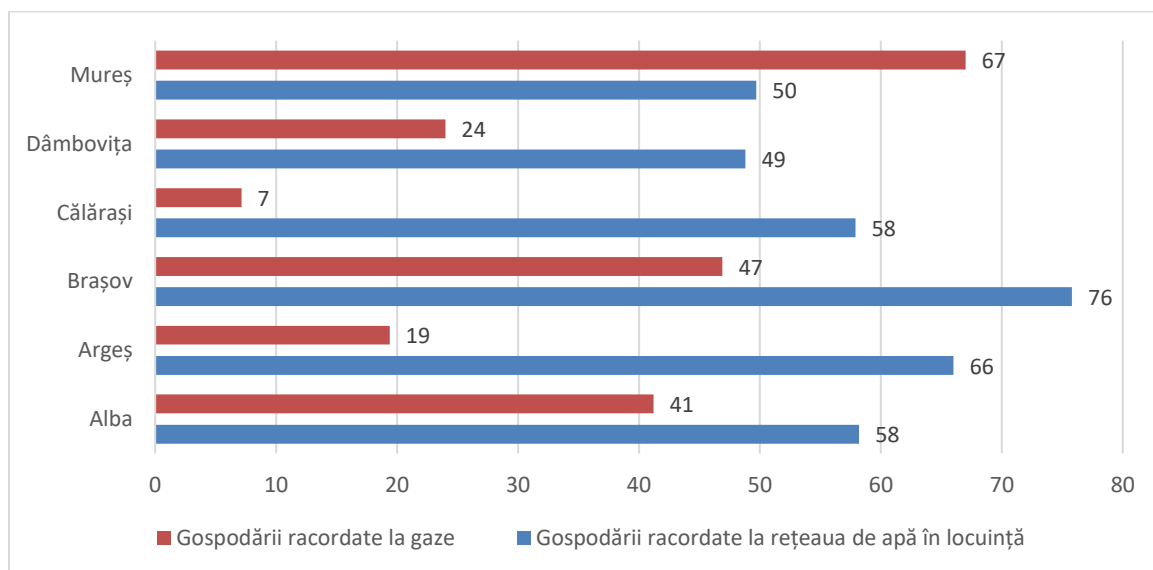
Figura 6. Agricultura de subzistență ca cea mai importantă sursă de venit (rural, în medie pe UAT, %, estimare)

Sursa: proiect SIPOCA 4

Accesul la infrastructura locală reprezintă un indicator al dezvoltării sociale/comunitare măsurată în SIPOCA 4 prin intermediul a doi indicatori: estimarea ponderii gospodăriilor racordate la rețeaua de gaze și estimarea ponderii gospodăriilor racordate la rețeaua de apă publică. Conform datelor colectate în SIPOCA 4, gospodăriile din județele aferente regiunii Centru sunt conectate într-o măsură simțitor mai mare la infrastructură publică decât cele din regiunea Sud-Muntenia. Ponderea gospodăriilor din județul Mureș este în medie, de 10 ori mai ridicată decât cea din județul Călărași, de trei ori mai ridicată decât în județul Argeș și de aproape trei ori mai ridicată decât în județul Dâmbovița. Pe de altă parte, diferențele dintre accesul la rețeaua de apă publică în locuințe sunt mai mici între cele 6 județe. În medie, 76% dintre gospodăriile din UAT-urile din județul Brașov sunt racordate la rețeaua de apă publică în locuințe comparativ cu 49% dintre gospodăriile din UAT-urile din județul Dâmbovița (județul cu cel mai scăzut acces, în medie) (Figură 7).

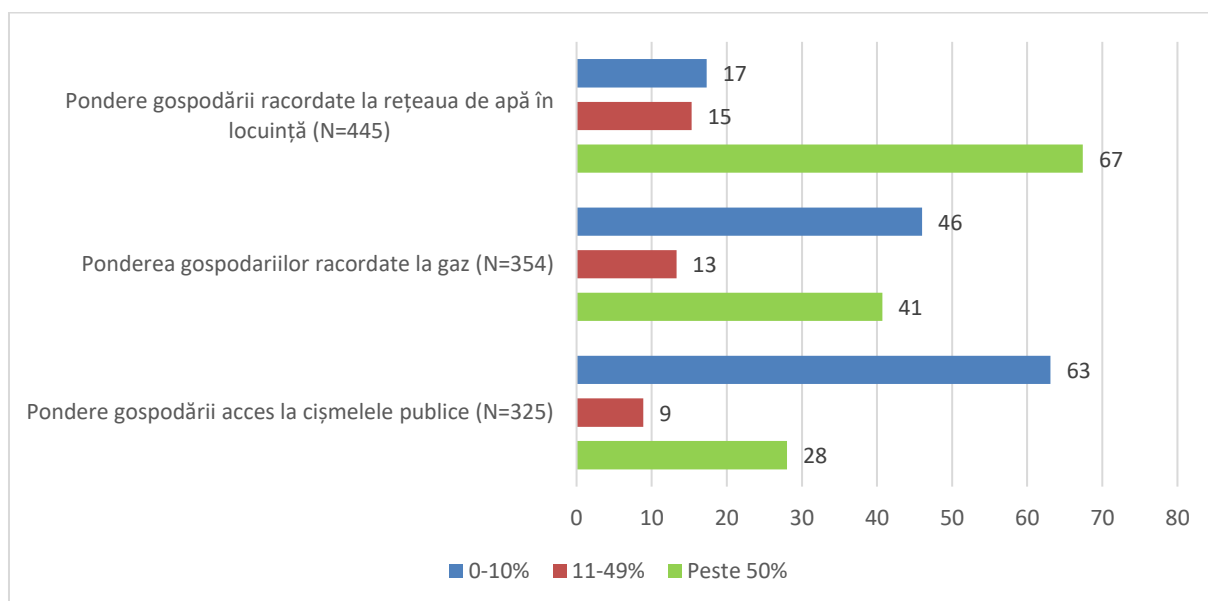
Figura 7. Racordarea gospodariilor la utilitati publice, în medie pe UAT (în medie pe UAT, %, estimare)

Sursa: proiect SIPOCA 4

Accesul la rețeaua de apă publică în locuințe este mult mai ridicată decât cel la rețeaua de gaze. Ponderea UAT-urilor din cele 6 județe în care mai mult de jumătate dintre gospodării sunt racordate la rețeaua de apă în locuințe este de patru ori mai ridicată (67%) decât procentul UAT-urilor în care ponderea gospodăriilor racordate la rețeaua de apă în locuințe este de maxim 10% (17%). În schimb, ponderea UAT-urilor în care peste 50% dintre gospodării sunt racordate la rețeaua de gaz este de 41%, mai scăzută decât cea a UAT-urilor în care sub 10% dintre gospodării este racordată la rețeaua de apă publică în locuințe (46%) (Figura 8).

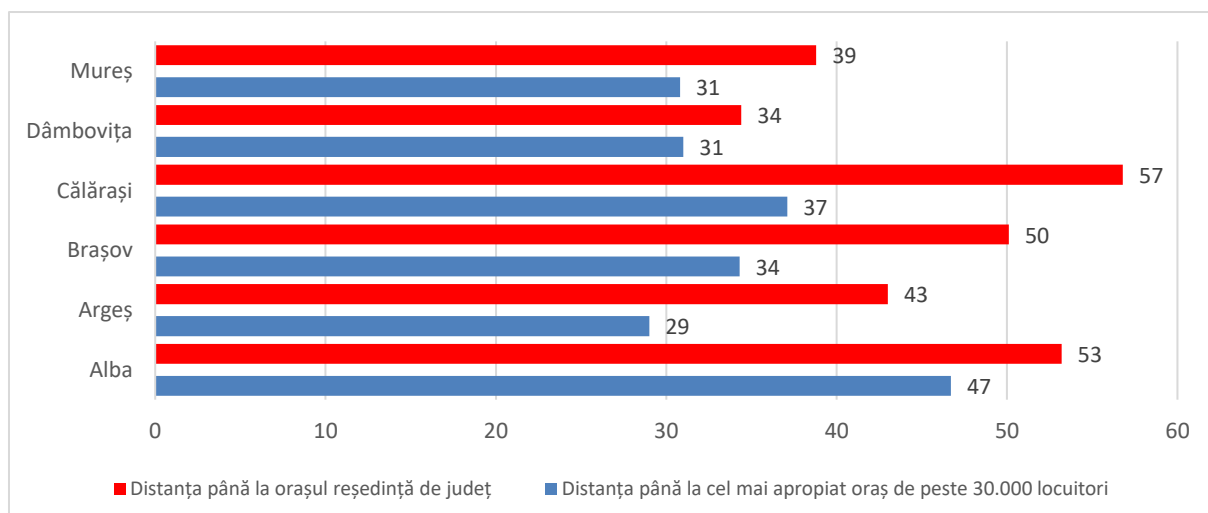
Figura 8. Estimarea ponderii gospodăriilor racordate la utilități publice (în medie pe UAT, %)

Sursa: proiect SIPOCA 4

Distanța până la cel mai apropiat oraș de 30.000 de locuitori sau până la orașul reședință de județ ne pot arăta în ce măsură navestismul pentru un loc de muncă sau investiții economice apar în acele localități aflate la o distanță mai mare sau mai mică de orașele cu oportunități ridicate. Distanța medie față de orașul reședință de județ este cea mai ridicată în județul Călărași (57 km) și cea mai scăzută în județul Dâmbovița (34 km) (Figura 9).

Figura 9. Distanța până la cel mai apropiat oraș de peste 30.000 de locuitori și până la orașul reședință de județ (în medie, km)

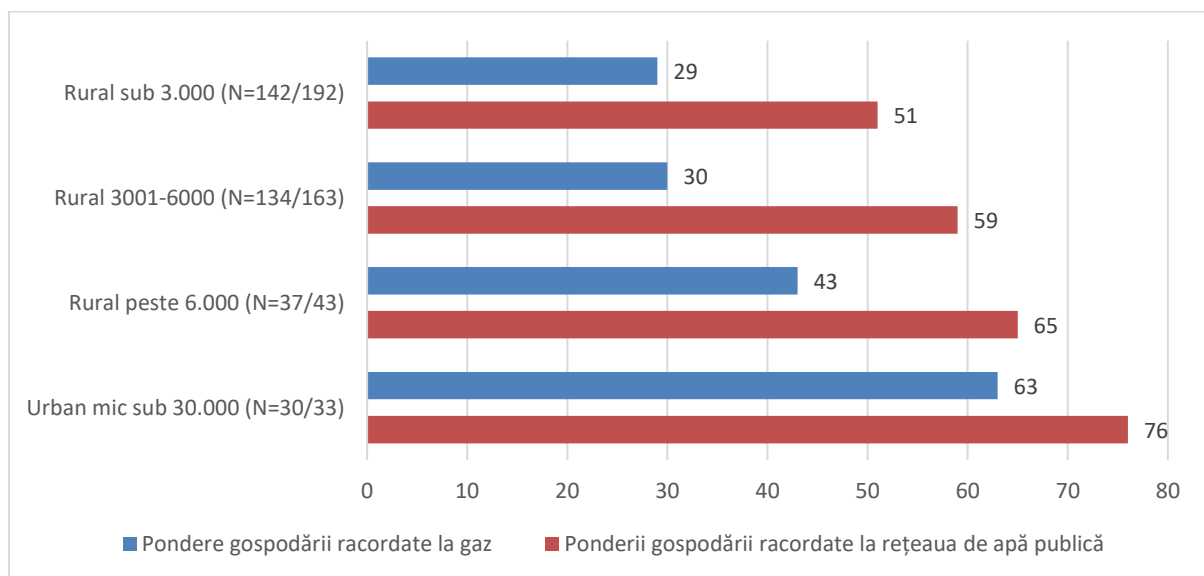
Sursa: proiect SIPOCA 4

Apropierea localităților de un important centru urban este un predictor al accesului la infrastructură publică pentru UAT-urile respective. O simplă analiză de asociere dintre cele două variabile (distanța față de cel mai apropiat oraș de 30.000 de locuitori și ponderea populației racordate la rețeaua de gaze și apă publică în locuințe) ne relevă un coeficient pearson negativ, adică ponderea gospodăriilor racordate, în medie, la rețeaua de gaze și apă publică în locuințe crește cu cât distanța față de cel mai apropiat oraș de 30.000 de locuitori scade (Tabel 7 în Anexă). În aceeași logică a argumentului, racordarea la infrastructura publică este corelată cu statutul ocupațional al rezidenților. Astfel,

ponderea gospodăriilor racordate la rețeaua de gaze și apă publică în locuințe scade în UAT-urile în care ocuparea în agricultură este mai ridicată și crește în UAT-urile în care ocuparea salarială este mai ridicată. De asemenea, racordarea gospodăriilor la infrastructura publică este mai scăzută în localitățile în care rata sărăciei relative este mai ridicată (coeficient pearson negativ) (Tabel 8, în Anexă).

Ponderea gospodăriilor racordate la rețeaua de gaze este cu 50% mai ridicată în cadrul comunelor cu populație de peste 6.000 de locuitori, comparativ cu cele a căror populație este sub 3.000 de locuitori. În schimb, ponderea gospodăriilor racordate la rețeaua de apă publică este cu 15 puncte procentuale mai ridicată în comunele cu peste 6.000 de locuitori comparativ cu cele sub 3.000 de locuitori și cu 6 puncte procentuale față de comunele medii, cu o populație de 3.000-6.000 de locuitori (Figura 10).

Figura 10. Estimarea ponderii gospodăriilor racordate la utilități publice după tipul de localitate (în medie pe UAT, %)

Sursa: proiect SIPOCA 4

Selecția potențialelor localități pentru validarea datelor din SIPOCA 4

În selecția localităților pentru proiectul MarginalRural am plecat de la coordonatele oferite de literatura de specialitate (ex: Sandu, 1999) și rapoarte tehnice elaborate de către Banca Mondială în zona dezvoltării sau marginalizării sociale: Atlasul zonelor urbane marginalizate (Swinkels et al. 2015) și Atlasul zonelor rurale marginalizate (Teșliuc et al. 2016). Studiile anterior menționate arată că subdezvoltarea locală este rezultatul unor factori structurali: lipsa ocupării în regim salarial și preponderența ocupării în agricultură (de subzistență), lipsa infrastructurii (acces la utilități publice precum gaz, apă potabilă sau drumuri asfaltate/pietruite) dar și distanța până la cel mai apropiat oraș care ar putea fi un pol al dezvoltării, precum și capitalul uman (stocul de educație al populației localității).

Aceste dimensiuni au fost surprinse parțial și în cercetarea SIPOCA 4. Vom utiliza în selecția localităților pentru studiu aprofundat în cadrul proiectului MarginalRural o serie de indicatori ai (sub)dezvoltării locale culeși în cadrul proiectului anterior menționat. Așadar, pentru selecția localităților am ales indicatorii: distanța față de cel mai apropiat oraș cu peste 30.000 de locuitori, ponderea gospodăriilor racordate la gaze (estimare), ponderea gospodăriilor racordate la rețeaua de

apă în locuință/pondere gospodării racordate la cișmele publice (estimare); pondere salariați din populație (estimare); pondere persoane ocupate în agricultură (estimare); pondere beneficiari de VMG la nivel local. Alături de acești indicatori, am inclus și ponderea minorității roma la nivel local, deoarece aceasta, nu corelează neapărat cu riscul de sărăcie (grupurile compacte de romi locuind mai degrabă în localități medii-dezvoltate) sau aproape de un oraș, ci corelează mai degrabă cu marginalizarea socio-economică (Banca Mondială, 2005).

Pentru a putea selecta localități din diverse tipologii (subdezvoltate, mai puțin dezvoltate și cu potențial de dezvoltare) am realizat o analiză cluster a localităților din cele șase județe. Indicatorii care au stat la baza grupării UAT-urilor din cele șase județe au fost cei de infrastructură publică, de ocupare, de acces și de măsurare a riscului de sărăcie (Tabel 1).

Tabel 3. Indicatori utilizați în selectarea localităților MarginalRural

Indicatori de infrastructură publică	Indicatori de ocupare	Indicatori de acces	Indicatori de măsurare a riscului de sărăcie	Indicatori educație
Procent gospodării racordate la rețeaua de apă în locuință (estimare)	Pondere salariați din populație	Distanța față de cel mai apropiat oraș cu peste 30.000 de locuitori	Pondere beneficiari VMG	rata abandonului școlar
Procent gospodării racordate la gaze (estimare)	Pondere someri indemnizați din populație	Distanța până la orașul reședință de județ	Procent gospodării din localitate în care agricultura de subzistență este cea mai importantă sursă de venit (estimare)	ponderea personalului educațional calificat/necalicat, la nivel local
Procent gospodării racordate la cișmele publice (estimare)	Pondere persoane ocupate în agricultura (estimare)		Pondere romilor în total populație	număr școli/licee la nivel local și la nivel județean

Tipul de analiză cluster utilizată a fost cea în doi pași (*Two Steps cluster analysis*), care are la bază atât analiza cluster ierarhică, cât și cea ne-ierarhică. Clusterizarea în doi pași utilizează atât date categoriale (nominale, ordinale) cât și continue în același model și selectează automat numărul de clustere (grupări rezultate). Utilizând această metodă a rezultat un număr de trei clustere (a se vedea Anexa). Clusterul 1 combină subdezvoltarea cu sărăcia și prezintă valori scăzute pentru indicatorul de ocupare salarială, rate ridicate ale sărăciei relative și ocupării în agricultură, lipsa infrastructurii publice etc. Clusterul 2 este format din localitățile medii-dezvoltate, care prezintă valori mai ridicate ale ratelor ocupării salariale, infrastructurii de acces, rate mai scăzute ale sărăciei relative dar și cu pondere mai scăzută a populației roma la nivel local decât în localitățile din clusterul 1, dar cu o pondere mai ridicată decât cele din clusterul 3, confirmând parțial cercetările anterioare care observau că populația roma locuiește în bună măsură în localitățile medii-dezvoltate și nu neapărat în cele mai subdezvoltate, din punct de vedere al indicatorilor analizați în această cercetare. Al treilea cluster prezintă de cele mai multe ori valori ale indicatorilor între cele două clustere, dar o

caracteristică a sa ar fi lipsa accesului la infrastructura publică publică: gaze și rețeaua de apă în locuințe. Din cele 3 clustere am selectat o listă de 51 de localități prin care s-a asigurat o minimă reprezentativitate a tipurilor de cluster dar și a mărimii localității.

Tabel 4. Localități potențiale de selecție în cadrul proiectului MarginalRural

Județul Alba	Județul Brașov	Județul Călărași	Județul Dâmbovița	Județul Argeș	Județul Mureș
Cluster 1					
Abrud/Câmpeni/Baia de Arieș/ Albac/ Vadu Moților/ Cenade/Cetatea de Baltă/ Jidvei	Comana/Șoarș/ Cata/ Ungra/Rupea/ Hoghiz/Racos	Lehliu/ Valea Argovei/ Spanțov/ Lehliu Gară	Băleni/ Crângurile/ Cornațelu	Cetățeni/ Davidești/ Dragoslavele	Apold/Iernut/ Bahnea/ Crăiești
Cluster 2					
Bucerdea Granoasa	Ghimbav/Cristian		Vulcana Pandele, Fieni	Topoloveni/Albota	Ceaușu de Câmpie
Cluster 3					
Rîmetea	Budila/Fundata/ Moieciu/Prejmer	Rosetti/Vlad Țepeș	Odobesti/I.L. Caragiale	Rucar/Poiana Lacului	Rastolita/ Hodosa

Sursă: Analiza autorilor pe baza datelor din SIPOCA 4

Indicatorii utilizați pentru selecția localităților sunt prezentanți în tabelul 1. Din cele 51 de localități propuse/selectate pentru a fi investigate ulterior prin tehnici calitative în cadrul proiectului MarginalRural, 13 au peste 20% pondere a minorității romi la nivel local, și 7 localități (Cata, Crângurile, Ungra, Bahnea, Davidești, Spanțov și Cetatea de Baltă) au o pondere de minim 30%. Prezența comunităților compacte de romi dă un profil specific al marginalizării. Așa cum reiese din Atlasul zonelor rurale marginalizate (Teșliuc et al. 2016), în timp ce majoritatea zonelor rurale marginalizate preponderente de etnie română sunt de mici dimensiuni, zonele rurale marginalizate cu comunități de romi tind să fie mai extinse, 86% dintre romii care trăiesc în comunități marginalizate, trăiesc în comunități de romi cu mai mult de 250 de locuitori.

Mai bine de jumătate dintre localitățile propuse spre selectare sunt la peste 30 de km de cel mai apropiat oraș de 30.000 de locuitori iar o treime dintre localități (16) sunt amplasate la peste 50 de km de cel mai apropiat oraș de 30.000 de locuitori, cel mai îndeparte fiind localitățile Albac și Vadu Moților (Alba) la 100 de km de cel mai apropiat oraș de 30.000 de locuitori. Distanța mai mare față de cel mai apropiat oraș este o caracteristică mai degrabă a localităților rurale sub 3.000 de locuitori.

Jumătate dintre localitățile selectate (27) nu sunt racordate la rețeaua de gaze iar autoritățile locale din 13 localități au estimat că mai puțin de jumătate dintre gospodăriile sunt racordate la rețeaua de apă publică.

Ponderea salariaților este scăzută în cadrul localităților selectate, fiind corelată cu o pondere ridicată a persoanelor beneficiare de VMG și a persoanelor ocupate în agricultură. Mai mult de o treime dintre localitățile selectate au o pondere a beneficiarilor de VMG din populație de minim 10% și 7 localități au peste 20% beneficiari de VMG: Șoarș, Racos (Brașov), Câlnic, Jidvei (Alba), Cetățeni, Dragoslavele (Argeș) și Bahnea (Mureș). Marea parte a UAT-urilor în care ponderea beneficiarilor de VMG este ridicată sunt localități sub 3.000 de locuitori și între 3.000-6.000 locuitori, cu o distanță relativ mare față de cel mai apropiat oraș și fără acces/acces scăzut la infrastructura publică.

Mai mult de o treime dintre localitățile selectate se caracterizează prin ponderea ridicată a persoanelor ocupate în agricultură, estimarea reprezentanților locali din primărie ajungând la peste 20% în cadrul acestora. Acestea sunt și localități în care agricultura de subsistență reprezintă o importantă sursă de venit pentru respectivele gospodării.

Tabel 5. Caracteristici ale UAT-uri propuse spre selecție în cadrul MarginalRural

Număr UAT-uri cu pondere a populației roma de minim 20% (estimare)	13
Număr UAT-uri la peste 50 de km de cel mai apropiat oraș de 30.000 de locuitori	16
Număr UAT-uri care nu sunt racordate la rețeaua de gaze	27
Număr UAT-uri care au estimat că mai puțin de 50% dintre gospodării sunt racordate la rețeaua de apă publică	13
Număr UAT-uri cu o pondere ridicată a beneficiarilor de VMG (peste 10%)	21
Număr UAT-uri în care ponderea persoanelor ocupate în agricultură depășește 20%	19

Odată propuse localitățile spre selecție, le-am încrucișat cu gradul de marginalizare calculat în Atlasul zonelor rurale marginalizate și a indicelui dezvoltării umane la nivel local (Tabel 4). Ca urmare a încrucișării celor două tabele, a rezultat un număr de 18 localități în care vom aprofunda temele (sub)dezvoltării și marginalizării pe baza unor metode calitative de culegere a datelor (focus grupuri și interviuri semi-structurate). Am selectat localități din toate cele trei cluster, dar am încercat să asigurăm și o minima reprezentativitate pentru mărimea localității (Tabel 5). În condițiile în care se vor întâmpina obstacole în culegerea datelor în cele 18 localități selectate, vom putea înlocui localitatea cu una dintre cele propuse inițial spre selecție (Tabelul 4).

Tabel 6. Tipul de marginalizare pentru localitățile propuse spre selecție

Județul	Marginali- zare severă	Marginali- zare peste medie	Marginali- zare la medie	Marginali- zare sub medie	Fără zone marginalizate	Indicele IDUL ridicat (orașe sub 10.000)
Alba		Cetatea de Baltă, Bucerdea Grănoasă	Jidvei		Albac, Câlnic, Vadul Moților. Râmetea	Abrud
Brașov	Cata, Comana, Șoarș	Hoghiz, Ungra, Budila	Racos,		Fundata, Moeciu, Prejmer. Cristian	Cristian, Ghimbav,
Mureș	Apold, Bahnea				Ceașu de Câmpie, Rastolița,	Iernut

					Hodosa, Vătava, Crăiești	
Argeș	Cetățeni, Dragoslavele	Davidești			Rucăr, Poiana Lacului	Topoloveni
Călărași	Spanțov	Rosetti, Lehliu	Valea Argovei		Vlad Țepeș	N/A
Dâmbovița		Băleni, Cornețelu, Crângurile, I.L. Caragiale	Odobești		Vulcana Pandele	Fieni

Sursa: Tesliuc et al., 2016

Tabel 7. Selecția localităților pentru Cercetarea calitativă din MarginalRural

Județul Alba	Județul Argeș	Județul Brașov	Județul Călărași	Județul Dâmbovița	Județul Mureș
Abrud	Davidești	Cata	Valea Argovei	Băleni	Apold
Albac/Jidvei	Topoloveni	Hoghiz	Rosetti	Vulcana Pandele	Ceaușu de Câmpie
Bucuredea Grănoasă	Dragoslavele	Moieciu	Spanțov	I.L. Caragiale	Bahnea

4.2. Analiza datelor colectate în județul Alba

Selecția localităților

În selectarea localităților din județul Alba am avut în vedere caracterul exploratoriu al demersului de cercetare propus în această fază a proiectului. În acest context, unul dintre criteriile de selecție a a fost disponibilitatea respondenților cu rol de "informatori cheie".

Pe lângă testarea instrumentelor și a metodologiei, păstrarea caracterului flexibil, mai slab structurat al abordării, sporește potențialul euristic al acestui demers exploratoriu. În consecință, în alegerea localităților, tipologia preliminară a categoriilor de profiluri socioeconomice a fost intersectată cu cea a disponibilității acestor "informatori-cheie".

Pe de altă parte, analiza preliminară a datelor relevă caracterul atipic al județului Alba, între cele 6 județe selectate, din perspectiva gradului redus de suprapunere a hărților sărăciei și celor ale marginalizării, la nivel local.

Județul Alba, fiind un județ cu pondere relativ mare a zonelor montane și submontane unde creșterea animalelor rămâne una dintre activitățile de bază pentru o pondere importantă de familii, în acest context, analiza pe care o propunem vizează relația complexă dintre configurația tipurilor și ponderii tipurilor de ocupare și dezvoltarea locală.

Unul dintre tipurile de subdezvoltare analizat în acest caz este cel al localităților relativ dezvoltate din punct de vedere economic, dar subdezvoltate din perspectiva complexă a definiției dezvoltării locale propusă în acest proiect. Relația complexă între ocupare și dezvoltare socială este operaționalizată de relația dintre tipul de ocupare și eficiența ei, la nivel individual, pe de o parte, la nivel comunitar, pe de altă parte. Atunci când ocuparea este una eficientă, dar o pondere mică a populației de vârstă activă este ocupată, rata sărăciei este mare, pe când cea a sărăciei în muncă este mică.

Situația ideală, în care și rata sărăciei și rata sărăciei în muncă sunt la un nivel semnificativ sub media națională este condiționată de existența unei ponderi mari a populației de vârstă activă ocupată, și de eficiența ocupării. Îndeplinirea simultană a celor două condiții reprezintă o premisă a dezvoltării sociale, dar dezvoltarea socială depinde și de tipul ocupării, nu doar de eficiența ei. Doar în anumite contexte eficiența individuală a ocupării se transferă în nivelul ridicat ale dezvoltării locale.

Gradul scăzut de dezvoltare locală, reflectat de stocul redus de educație, ponderea scăzută a salariaților și prevalența activității agricole este însă propriu și unor localități care nu sunt sărace și în care nivelul de viață este unul mediu sau peste mediu, din perspectiva veniturilor.

Identificarea unor comunități cu profil de dezvoltare socială asemănător, atât în zone sărace, respectiv, în zone cu nivel de dezvoltare relativ ridicat, fundamentează drept ipoteză de cercetare existența unor mecanisme ale subdezvoltării comunitare ce urmează o logică structurală comună pe care o regăsim chiar și în zonele dezvoltate ale țării.

Pe lângă alte experiențe de cercetare anterioare, rezultate preliminare foarte recente ale unui proiect de cercetare pe o temă complementară validează ipoteza enunțată mai sus și oferă premisele analizei în profunzime a acestor mecanisme ce întrețin spirala subdezvoltării sociale în comunitățile rurale "bogate" (Preotesi, 2020).

Un astfel de exemplu este cel al unora dintre zonele montane și submontane, unde creșterea animalelor a reprezentat și reprezintă o activitate ce poate aduce venituri ce asigură un trai decent fermierilor și familiilor lor, dar care nu generează dezvoltare locală. Subvenționarea activității agricole "poate produce, în anumite contexte locale, efecte ambivalente și contrare, din perspectiva fermierilor, respectiv, din perspectiva dezvoltării locale" (idem).

În contextul descris mai sus, am selectat un oraș mic, Abrud, aflat într-o zonă submontană, respectiv, o localitate din Munții Apuseni, comuna Albac. A treia localitate selectată pentru acest studiu exploratoriu este o localitate din zona de câmpie, cu un pronunțat caracter agricol, comuna Bucerdea Grânoasă.

În timp ce primele două localități se află la distanțe foarte mari de orașul reședință de județ, dar și față de oricare oraș important, Bucerdea Grânoasă se găsește la o distanță relativ mică de Alba Iulia (30 de km.) și la doar 10 km de municipiul Blaj.

Apropierea mai mare de un oraș important, accesul mai ridicat al populației la infrastructura de utilități publice, pe de o parte, ponderea relativ mare a populației de romi și a populației care trăiește în zone marginalizate, pe de altă parte, individualizează această localitate între cele trei localități selectate.

Datele colectate în cele trei localități din județul Alba au fost culese dintr-o perspectivă preponderent calitativă, fiind validate și completate cu date culese din perspectivă cantitativă, prin chestionare adresate reprezentanților UAT-urilor, din baza de date a proiectului amintit mai sus (SIPOCA 4).

Având în vedere caracterul exploratoriu al acestui studiu de caz, colectarea de date la nivel local s-a bazat, preponderent, pe percepțiile actorilor sociali și a reprezentanților instituționali, pe de o parte și pe observația semistructurată, la fața locului, a cercetătorului, pe de altă parte. În acest context, schema de selectare a respondenților a fost una flexibilă, atât din perspectiva profilului acestora, cât și din perspectiva metodelor de colectare a datelor. Instrumentele de colectare a datelor (prezentate în Anexă au avut un caracter orientativ), iar analiza rezultatelor preliminare culese în această fază a proiectului vor servi și la definitivarea instrumentelor de colectare a datelor ce vor fi utilizate în a doua fază de colectare a datelor în județele Brașov, Mureș, Argeș, Călărași și Dâmbovița.

Criteriul disponibilității respondenților a fost, de asemenea, unul important în această fază de colectare a datelor. Acolo unde a existat disponibilitate ridicată și relații informale preexistente ale cercetătorului care a cules datele, cu informatori cheie, la nivel local, volumul de date culese a fost mai mare (cazul Abrud), acolo unde disponibilitatea și constrângerile specifice au fost mai mari, datele culese au un grad de relevanță mai scăzut (cazul Albac). De altfel, caracterul exploratoriu al acestui demers de cercetare preliminar se referă și la modalitățile de abordare a informatorilor cheie și a actorilor locali relevanți pentru tema propusă a fi analizată.

Analiza datelor culese în cele trei localități selectate

Albac este o comună din Munții Apuseni, aflată la peste 100 de km. de reședința de județ, Alba Iulia și la 17 km de orașul Câmpeni, pe drumul național DN75.

Comuna se găsește într-o zonă în care exploatarea lemnului reprezenta, până acum 10-15 ani, sursă principală de venit, în prezent, crescând semnificativ ponderea agroturismului și, în mod corelativ, ponderea importanței activității de creștere a animalelor și a subvențiilor agricole permise, în economia surselor de venit.

Comuna, având în componență 16 sate răsfirate pe vale, dar și pe versanții destul de abrupti ce înconjoară Valea Arieșului Mare, are o populație ce numără puțin peste 2.000 de locuitori. Deși este o localitate cu un important potențial turistic, infrastructura este una destul de precară, atât în ceea ce privește calitatea drumurilor comunale, cât și în privința accesului la utilități publice - populația din localitate nu este racordată la rețeaua de gaze iar o cincime dintre gospodăriile nu sunt racordate la rețeaua de apă.

Ponderea salariaților din localitate este scăzută iar ponderea șomerilor indemnizați estimați din localitate este printre cele mai ridicate dintre localitățile identificate cu potențial de a fi selectate în județul Alba (2.6%).

Ponderarea beneficiarilor de VMG din total populație este de 12%, procent apropiat de media localităților propuse spre selectare. În schimb, ponderea persoanelor estimate a fi ocupate în agricultură este de aproape 50%. Ca o consecință a ponderii ridicate a beneficiarilor de VMG și a persoanelor ocupate în agricultura (de subzistență și semisubzistență), rata de sărăcie este aproape de două ori mai mare decât media județului. Deși Atlasul zonelor rurale marginalizate nu identifică populație aflată în zone marginalizate, din analiza indicatorilor selectați reiese poziționarea acestei localități, mai degrabă într-o situație de subdezvoltare locală.

Din discuțiile cu actori sociali și reprezentanți instituționali locali se conturează o anumită evoluție economico-socială configurată, mai degrabă, de dinamica unor factori extraeconomici, conjuncturali. Deși exista înainte de reforma postcomunistă a mineritului și o oarecare tradiție în domeniul mineritului, una dintre sursele principale de venit a reprezentat-o, cu precădere exploatarea lemnului, la limita și (conform unora dintre persoanele intervievate), dincolo de limita legalității. Deținerea unui așa-numit "certificat de moț", reprezenta o premisă favorabilă pentru astfel de

"afaceri cu lemne". Deși cei intervievați nu au furnizat prea multe detalii, schema de lucru pare a fi fost una destul de simplă, fiind bazată pe subvenționarea prețului lemnului de foc, de unde, prin relații și manevre se ajungea la comercializarea unor cantități mult mai mari decât cele prevăzute a reprezenta ajutorul adresat locuitorilor unei zone considerate devaforizate.

În condițiile în care "afacerile cu lemne" asigurau venituri destul de mari pentru o bună parte a locuitorilor Albacului, nici înainte, nici în primii ani de după momentul intrării în UE, "*nici un albăcean nu s-a gândit să plece în străinătate*". O astfel de alternativă, precum migrația, fie ea și temporară, era considerată, de altfel, nu doar inadecvată, ci și oarecum rușinoasă pentru localnici.

A existat însă, un moment de la care afacerile cu lemne s-au cam "gătat", explicația destul de sumară primită fiind aceea a apariției "radarului pădurilor", moment de la care, în afara agroturismului, cealaltă alternativă la lipsa oportunităților economice locale, a devenit migrația la muncă, în țările UE.

O parte dintre cei care au reușit să se întoarcă acasă cu sume mai importante de bani au investit în pensiuni agroturistice, în prezent, numărul acestora depășind câteva zeci, care funcționează în regim formal și, cam tot atâtea, care funcționează în regim informal sau semiformal.

O parte dintre localnici au apelat la firme de consultanță și au reușit să acceseze fonduri europene cu care și-au construit sau și-au modernizat pensiunile agroturistice.

Creșterea cererii locale de produse alimentare tradiționale a impulsionat activitatea de creștere a animalelor, în convergență cu creșterea atractivității accesării de subvenții prin APIA-sumele au crescut, iar criteriile de acordare s-au menținut destul de "relaxate". Din datele colectate la nivel local în Albac (dar și din cele din Abrud) reiese faptul că aceste criterii sunt mai degrabă formale, ceea ce contează, în primul rând, fiind numărul de animale/suprafețele de teren subvenționate, decât eficiența economică a acestor activități. În acest context, oamenii tind să crească mai multe animale decât numărul optimal aferent condițiilor de mediu și eficienței economice. Consecința este, pe de o parte, apariția așa-numitului fenomen de "suprapășunat", cu consecințe grave asupra mediului, eficiența redusă a activității, pe de altă parte.

Valorificarea în astfel de moduri a oportunităților oferite de subvențiile primite de la UE și de la Guvern duce, în anumite cazuri la situații precum cele descrise de una dintre persoanele intervievate, în care oamenii "*au fân pentru 5 vaci și cresc 10, slabe, cai vai de ele, de nici nu zici că sunt vaci, zici că sunt capre*", care dau lapte tot cât ar da 5, dar încasează subvenția pentru 10. În plus, fâneața nu este de cea mai bună calitate și, de multe ori, "*pentru că iarba e rea, laptele e amar, nu e mereu bun de băut*".

Prin distanța foarte mare de reședința de județ și de oricare alt oraș cu peste 30.000 de locuitori, volumul redus al populației și răspândirea ei în 16 sate, cu o parte din case răsfirate pe versanți abrupti greu accesibili, procentul mare al populației ocupate în agricultură și ponderea redusă a salariaților reprezintă premise ale subdezvoltării locale. Prezența unui liceu în localitate, potențialul turistic, având o tendință accentuat pozitivă de valorificare și dezvoltarea serviciilor asociate, pe de o parte, experiența și resursele generate de munca în străinătate, experiența accesării de fonduri europene pentru construirea și dezvoltarea de pensiuni agroturistice, pe de altă parte, reprezintă elemente ce pot susține un proces de dezvoltare locală durabilă. Depinde însă de modul de valorificare a resurselor locale, și de modalitățile concrete în care turismul poate avea un impact pozitiv semnificativ la nivel local, prin efectul de multiplicare în economia locală. Diversificarea ofertei de servicii turistice și profesionalizarea acestei activități vor putea duce la creșterea numărului de salariați din comună și la creșterea eficienței activităților agricole. Foarte importantă va fi însă, exploatarea echilibrată a resurselor locale și protecția mediului, supus unei exploatare intensive a lemnului și altor agresiuni, precum pășunatul intensiv. Acest fenomen, mai puțin prezent aici, în condițiile în care nu există ferme foarte mari, cu mii de oi, nu este grav atât prin magnitudinea lui, cât prin ineficiența utilizării resurselor naturale, materializată în gradul mare de risipire a lor, atâta

timp cât subvențiile sunt privite drept scop în sine și nu mijloace de sporire a eficienței economice a activității.

Abrud este un oraș în județul Alba, format din localitățile componente Abrud (reședința), Abrud-Sat, Gura Cornei și Soharu, aflat la 65 de km de municipiul reședință de județ, Alba Iulia. Populația orașului este în jur de 5.000 de locuitori, în scădere față de cea înregistrată la RPL din 2011. Românii reprezintă peste 97% din total, în timp ce proporția de etnici romi nu depășește 1%.

Ponderea gospodăriilor racordate la rețeaua de gaze este 0% ,iar 80% dintre gospodării sunt racordate la rețeaua de apă publică în locuințe. Ponderea populației salariate este printre cea mai ridicată din localitățile propuse spre a fi selectate iar ponderea persoanelor beneficiare de VMG la total populație este printre cele mai scăzute (1%).

Ponderea ridicată a salariaților în populație, stocul relativ ridicat de educație și cvasiinexistența unor zone considerate marginalizate conform metodologiei Atlasului zonelor rurale marginalizate, precum și ponderea redusă a beneficiarilor de VMG reprezintă argumente care susțin poziționarea acestui oraș în categoria localităților cu dezvoltare comprehensivă-indicele LHDI, conform sursei citate mai sus.

Analiza secundară de date și analiza datelor colectate la nivel local oferă însă o perspectivă complementară asupra gradului de dezvoltare locală.

Orașul Abrud face parte din categoria orașelor foarte mici (sub 10.000 de locuitori) și are un profil economic dual. Orașul se găsește într-o fostă zonă monoindustrială, unde mineritul a reprezentat, în mod tradițional, una dintre activitățile de bază ale populației.

Pe de altă parte, deși Abrudul are statutul de oraș, autoritățile locale estimează că în jur de o cincime dintre locuitori sunt ocupați în agricultură, aceasta fiind o sursă importantă de venit pentru o bună parte a acestora (20-50%).Creșterea animalelor continuă să reprezinte una dintre activitățile de bază ale acestei localități urbane.Condițiile favorabile de mediu și experiența în creșterea animalelor a populației, în mare parte rurală- fenomen accentuat prin includerea unor foste sate aparținătoare,ca actuale "străzi pe dealuri " ale orașului (cf.unuia dintre reprezentanții instituționali intervievați) configurează un context local ce favorizează perpetuarea acestui tip de activitate economică aducătoare de venit.

Interesant din perspectiva abordării propuse în cadrul acestui proiect este impactul generat de măsurile de sprijin adresate fermierilor, fie ei deținători de animale sau/și de terenuri agricole, în cazul Abrudului, fânețe. Ca și în cazul Albacului, pentru crescătorii de animale din Abrud, subvenția pare a reprezenta , mai degrabă, un scop în sine, decât un mijloc spre a își spori eficiența activității.

Deși vacile de aici dau lapte mai puțin, *"nu cât vacile de sus, de la munte"*, mai mult de o pătrime din gospodării cresc mai mult de 3 vaci, sau mai mult de 50 de oi și iau subvenție de la APIA, unii doar pentru teren de pășune (200 de euro subvenție la fiecare 1 ha de pășune). *"Unii nu au fân destul, alții au prea mult fân și puține animale, sau deloc"*

Unul dintre fermierii locali explică cum devine rentabilă activitatea, doar datorită subvenției, în contextul în care: *"la 100 și ceva de oi, nu le mulgem, vindem mieii. La lână îi dăm foc, că nu avem ce face cu ea"*.Ferma acestui respondent este una mare, comparativ cu media la nivelul orașului Abrud, celor "o sută și ceva de oi", li se adaugă "20 și ceva de vaci" și 20 de ha de fâneță.

Fermele locale sunt mici, fermierul cu cele mai multe vaci, deține un număr de doar 27 de bovine. Fermierul respectiv prețetază o paletă mai largă de activități, vinde și lapte și brânză, dar comercializează și grâu.În aceste condiții, spre deosebire de majoritatea celorlalți fermieri care lucrează doar cu familia și angajează oameni doar ocazional, acest fermier are 3 ajutoare cvasipermanente dar acestea nu sunt angajate formal, ca salariați.

Valorificarea lânii, precum și valorificarea superioară a laptelui ar presupune investiții în capacități de prelucrare și accesarea de fonduri europene. Dar, *"pentru un țăran care lucrează cu animale, greu să acceseze fonduri, aici ar trebui să fie oameni care să-i ajute, să-i îndrume"*.

Deși există liceu în oraș, autoritățile estimează (cf. datelor culese în cadrul proiectului Sipoca 4) că doar 67% dintre elevii care finalizează școala generală, ajung la liceu. Estimarea făcută de reprezentanții instituționali intervievați în cadrul prezentului proiect indică un procent ceva mai scăzut al părăsirii timpurii a școlii și oferă o perspectivă nuanțată a fenomenului educațional, la nivel local.

Perspectiva este una complexă și vizează relația dintre stocul de educație și oportunitățile de ocupare și analiza soluțiilor de maximizare a șanselor de viață (în sens weberian), între care, migrația internă pare a fi cea mai accesibilă și cea mai accesată.

Cei care reușesc să termine liceul și să intre la Facultate, se mai întorc, într-o pondere redusă să profeseze pe plan local și rămân în orașele mai mari și mai dezvoltate unde au studiat. Cei care, fie nu reușesc să termine liceul și să ia examenul de Bacalaureat au puține șanse să se angajeze în zonă, oferta de locuri de muncă fiind una destul de precară și condiționată de o anumită pregătire tehnică pe care acești tineri nu o posedă. De altfel, percepția reprezentanților instituționali intervievați asupra celor mai vulnerabile grupuri din oraș și din zonă este că aceștia sunt *"tinerii care nu au o meserie, chiar și cei care merg degeaba la Facultate și se angajează chelneri..."*

O categorie specifică ce este, de asemenea, considerată foarte vulnerabilă este cea a tinerilor instituționalizați ce împlinesc 18 ani. În Abrud sunt 20 de astfel de tineri, ce trăiesc în 3 case de tip familial, fiind considerați "fii ploii". Aceștia sunt, de altfel, cei care sunt identificați ca principalele cazuri de abandon școlar.

Pe de altă parte, numărul de copii scade an de an, iar populația Abrudului este din ce în ce mai vârstnică: *"În anii 70 aveam 5 clase a V-a. Acum avem o singură clasă a 5-a, 320 de elevi, cu grădiniță cu tot 1-8 și liceu, unde mai sunt 650 de elevi, dar acolo vin și din satele aparținătoare. Acum, sunt de 2 ori mai mulți pensionari decât copii"*.

Deși jumătate din populația Abrudului locuiește "la bloc", nici aici condițiile de trai nu sunt în foarte mare măsură compatibile cu profilul unei locuiri urbane. Pe de o parte „cei de la blocuri” cresc, la rândul lor animale, în special porci, dar și găini-de altfel, din cele relatate de unii dintre reprezentanții instituționali intervievați, la fiecare scară de bloc există cotețe de găini și, mai ales, cotețe de porci.

Datele colectate prin focus grupul cu locuitori ai Abrudului detaliază unele caracteristici ale locuirii la bloc, în Abrud. Deși *"există o anumită stratificare socială la fiecare bloc, câte 2-3 familii mai înstărite și ceilalți, undeva la limita supraviețuirii"* (reprezentant instituțional, Abrud), nici pentru cei mai înstăriți condițiile de locuit nu respectă unele standarde minimale de locuire. Pe lângă vecinătatea cotețelor de porci, o problemă a tuturor acestor locatari este sistemul de încălzire, bazat pe sobe individuale, cu lemne.

Deși inițial, în 1986, când au fost construite aceste blocuri, ele erau prevăzute cu încălzire centrală pe lemne, după 1990, odată cu schimbarea regimului juridic al terenului pe care se afla centrala pe lemne ce asigura încălzirea acestor apartamente, aceasta a trebuit să fie demolată și oamenii au fost nevoiți să treacă la încălzirea pe lemne, în regim individual, cu sobe. Costurile sunt mult mai mari decât cele aferente sistemului centralizat, în condițiile în care majoritatea locatarilor au venituri mici și trăiesc la limita supraviețuirii.

O altă problemă, pentru unele din aceste locuințe este suprafața foarte mică. Există și garsoniere care au o suprafață de 17 mp, unde, în chichineta ce servește drept bucătărie *"nu pot intra 2 persoane în același timp"* (participant focus grup).

Deși problema locuirii este una presantă pentru participanții la focus grup rezidenți la bloc (mai mult de jumătate dintre cei 10 respondenți), a existat un consens al respondenților în identificarea lipsei

locurilor de muncă drept principală problemă a localității. Pe lângă faptul că oferta de locuri de muncă este una precară, există percepția, destul de larg împărtășită, că selecția angajaților la unul dintre principalii angajatori-Combinatul Cuprumin, nu se face corect, pe criterii de competență, ci *”pe bază de relații și cumeții”*.

Angajatorii privați plătesc salarii mici, un salariu minim pe economie fiind considerat total insuficient pentru supraviețuire a unei familii cu copii (o particularitate privitor la profilul respondenților la focus grup este numărul mare de copii-între 3-7 al majorității femeilor participante la acest interviu de grup). Fie că au doi copii, fie că au 7, a existat un consens al respondenților privitor la nivelul minim acceptabil al unui salariu, undeva la nivelul de 4000 de lei. În condițiile în care oferta de locuri de muncă în Abrud vizează salarii în jurul celui minim pe economie, aceste așteptări pot părea destul de nerealiste. Explicațiile date de respondenți au însă, logica lor. Cei 4000 de lei nu sunt văzuți doar ca un salariu, ci ca venit total al familiei, în condițiile în care doar bărbatul este cel care aduce bani în casă, femeile cu copii neavând la dispoziție alternative adecvate pentru îngrijirea copiilor de acasă, pe perioada în care ar merge la muncă –creșele și grădinițele au locuri insuficiente și puținele alternative private au prețuri prohibitive pentru acești oameni.

Din cele 10 femei participante la focus grup, 7 au avut personal, sau prin intermediul unei rude apropiate, experiența muncii în străinătate.

Deși munca în străinătate a reprezentat și reprezintă o supapă de supraviețuire în condițiile precarității ofertei locale de locuri de muncă, singura alternativă considerată viabilă este considerată repornirea mineritului, fiind vizată, în special, exploatarea minieră de la Roșia Montană.

Conform reprezentanților autorității publice locale, după închiderea minei de la Roșia Montană, în 2006, în prezent, în minerit, mai lucrează 500 de angajați la Combinatul Cuprumin, la Roșia Poieni. Dintre aceștia, doar în jur de o treime sunt din Abrud.

Singura investiție locală mai importantă, generatoare de locuri de muncă este o filială a fabricii de componente auto Autolive-componente auto. Din 2015, aici sunt angajați 500 de oameni din toată zona. Din Abrud provin mai puțin de jumătate dintre angajați, în total, la această firmă și la Filatură sunt în jur de 300 de salariați din oraș.

În condițiile în care oferta salarială este în jurul salariului minim pe economie, *”mulți din Abrud doresc salarii mai mari, se duc prin străinătate-Germania, Italia, Spania”* (reprezentant autoritate publică locală).

Estimarea reprezentanților instituționali este că dintre cele în jur de 2000 de persoane de vârstă activă din Abrud, jumătate sunt salariați și în fiecare gospodărie de persoane de vârstă activă, există cel puțin o persoană angajată.

O parte dintre cei 2300 de pensionari, cei care au lucrat în minerit și, în special, în subteran au pensii de un nivel semnificativ mai mare decât pensia medie, dar și comparativ cu salariul mediu al zonei.

Deși, comparativ cu localitățile rurale și orașele mici din România, atât ponderea salariaților în populația ocupată, cât și stocul de educație, sunt la un nivel relativ ridicat, diferențele față de zonele urbane dezvoltate sunt unele semnificative. Distanța mare față de reședința de județ, ponderea mare în economia surselor de venit a unei agriculturi slab eficiente, realizată în ferme individuale mici și foarte mici, restructurarea mineritului, migrația semnificativă a tinerilor către orașele mari și lipsa de alternative ocupaționale a celor rămași aici, cvasiinexistența serviciilor sociale locale, reprezintă premise mai degrabă nefavorabile dezvoltării locale.

Bucerdea Grânoasă este o comună ce a făcut parte din comuna Crăciunelul de jos pana în 2006, și are în componență 4 sate: Bucerdea Grânoasă, Cornu, Pădure și Pânca. Populația comunei este de 2234 de locuitori. Este o comună aflată la altitudinea de 250 de metri, relieful fiind unul mixt, de câmpie-deal.

În localitate românii sunt majoritari, 10% din populație sunt etnici maghiari și există o comunitate numeroasă de romi (în jur de 20% din populație, conform reprezentanților instituționali intervievați). *“Aceștia locuiesc comasați, la margine, ei sunt aproape ca noi și nu vorbesc țigaănește, nu sunt tradiționali (...) Sunt și unii amestecați printre români, dar puține familii mixte romi-români, mai degrabă unguri cu români”* (reprezentant autoritate publică locală).

Deși agricultura rămâne o sursă importantă de venit pentru locuitorii comunei, apropierea de Bșaj și distanța relativ mica față de reședința de județ, crește accesibilitatea la locurile de muncă, valorificată prin ponderea relativ mare a salariaților, în majoritate navetiști, din localitate.

În timp ce în 2016, 18 % dintre locuitorii comunei erau beneficiari de VMG, majoritatea fiind romi, în prezent numărul acestora a scăzut la mai puțin de jumătate. Este interesant de remarcat faptul că, așa cum reiese din baza de date a proiectului SIPOCA 4, numărul de cereri la momentul culegerii datelor era dublu față de numărul dosarelor aprobate. O explicație ar fi ponderea mare a migrației circulare în rândul acestor beneficiari de VMG, în marea lor majoritate romi. Aceștia pleacă 3-4 luni pe an la muncă, în străinătate, perioadă când li se suspendă ajutorul social, iar la întoarcere redevin beneficiari de VMG pentru cele 8-9 luni rămase din an.

“La VMG avem vreo 50, dar peste o lună rămân cu 20, cand sunt plecati sunt taiati, cand se intorc prin octombrie/noiembrie ii bagam iar(...) sunt, în general, romi, mai sunt cativa români, singuri, mai vârșnici sau cu ceva probleme de sănătate”.

Din discuțiile cu reprezentanți instituționali locali, validate și de persoanele de etnie romă intervievate, din punct de vedere al infrastructurii situația comunității de romi s-a schimbat semnificativ în bine, în ultimii 10 ani.

“Am avut un proiect în 2009 adresat comunității de romi pe fondurile Phare neutilizate la vremea respectivă”. Străzile s-au pavat/pietruit și s-a extins rețeaua de apă curentă, inclusive în comunitatea de romi. În consecință, romii au început și ei să își facă băi și bucătării.

Percepția reprezentanților autorității publice locale este aceea că *“nu mai există nici printre tigani o saracie accentuată, ei merg de 2-3 ori pe an în Germania să muncească în agricultură și vin cu bani, bani care sustin economia Romaniei de cativa ani”.*

Țara principală de destinație este Germania, între cei care pleacă fiind, nu doar romi din localitate, ci și români și unguri:

“Sunt reglementate lucrurile, că au dreptul la 60 de zile la primul contract. Nu numai romi pleacă, ci și români și unguri. Merg câte o sută și ceva de pers. merg mai degrabă câte 2/familie”(reprezentant autoritate publică locală)

Respondentul citat mai sus consideră că în ultimi ani situația acestei comunități din localitate s-a îmbunătățit, atât din punct de vedere al veniturilor, cât și din punct de vedere al locuirii: *“Daca sunt 2-3 familii mai vulnerabile, restul au un nivel destul de bun, atâta timp cât au apă curentă, au început sa isi faca bai, au o bucatarioară, mobile, a fost o transformare mare la ei, că având bani și nu sunt bautoari, nu sunt prapaditi, își administrază bine bănușii”* (reprezentant autoritate publică locală).

Din observarea comunității de romi realizată la fața locului rezultă o realitate mai nuanțată privind situația actuală a infrastructurii și locuințelor din comunitatea de romi. Este adevărat că drumurile arată mai bine decât înainte să fie pietruite, și sunt mult mai funcționale. Ținând cont de faptul că

toate ulițele pe care se regăsesc aceste locuințe ale romilor, cu excepția celor de la șoseaua principală, sunt drumuri aflate într-o pantă destul de accentuată, noroiul le făcea total impracticabile cu mașina și greu accesibile, chiar și cu piciorul. Problema care, pe alocuri, pare a se fi accentuat prin "dezvoltarea imobiliară" haotică realizată în criză de spațiu, este îngustimea acestor ulițe, care permit, la limită trecerea unei mașini. Pe de altă parte, îmbunătățirile locative de care vorbea reprezentantul instituțional citat mai sus s-au făcut cu prețul restrângerii la limita posibilului, a spațiului și așa insuficient, din curțile acestor oameni. În curțile și așa înghesuite, de îndată ce au avut resurse financiare necesare, au mai construit câte o odaie, astfel încât supraaglomerarea din case s-a transferat în supraaglomerarea curților.

Discrepanțele între locuințele romilor și cele ale populației nerome (români și maghiari), cel puțin la nivel vizual, rămân unele foarte clare și accentuate.

Din discuțiile cu reprezentanți locali ai sistemului educațional a reieșit faptul că, deși decalajele din punct de vedere al nivelului educațional și al șanselor de a accede la un nivel școlar cel puțin liceal, au scăzut semnificativ în ultimii ani, romii contină să aibă rezultate școlare mai slabe și șanse mai mici de a continua școala după ce termină cele 8 clase în localitate.

Pe de altă parte, nici în ceea ce privește populația neromă stocul de educație nu este unul prea ridicat și, deși municipiul Blaj se află la doar 10 km. distanță, accesarea la liceele de aici nu este la îndemâna tuturor copiilor care finalizează 8 clase în comună. Din estimările reprezentanților școlii din localitate, în jur de 40% dintre elevi reușesc să ajungă la liceu dar, odată ajunși aici reușesc să termine liceul, să ia Bacalaureatul și o pondere importantă, să meargă mai departe, la Facultate.

Așadar, filtrul cel mai important pare a fi cel al pragului educațional liceal. Ceilalți 60% dintre elevi "nu rămân însă pe afară, majoritatea merg pe la școli profesionale, în Blaj sau în Alba, unde învață o meserie și iau contact cu angajatorii-este vorba despre sistemul de învățământ dual-" (reprezentant școală Bucerdea Grânoasă).

În ceea ce-l privește pe romi, frecvența participării școlare s-a îmbunătățit semnificativ în ultimii ani, unul dintre factorii importanți fiind, într-o primă fază, programul Cornul și laptele, transformat acum într-o variantă substanțial îmbunătățită în programul de nutriție în școli, comuna Bucerdea Grânoasă fiind una dintre localitățile selectate pentru pilotarea acestui program.

De asemenea, la îmbunătățirea rezultatelor școlare ale elevilor din familii vulnerabile (nu exclusive, dar majoritar, rome) a contribuit și after-school-ul care funcționează de câțiva ani în localitate (finanțat de Fundația Caritas), unde copii primesc masă caldă și ajutor la rezolvarea temelor pentru școală. Acest ajutor, dat de 2 învățătoare din comună este foarte important, "cele 2 învățătoare merg cu ei acolo, și își pregătesc temele, asta e foarte important pt ca din comunitatea de țigani sunt părinți care nu au făcut nicio clasă și nu îi pot ajuta pe copii". (reprezentant local școală).

Stocul redus de educație rămâne una din problemele principale ale populației rome, nivelul foarte jos de pornire al procesului de ameliorare a acestei situații reprezentând principala dificultate în reușita unui asemenea demers. Discuțiile cu reprezentanți instituționali, precum și cele cu etnici romi, validează o asemenea ipoteză.

Deși mobilitatea educațională este în creștere, acest proces pornește de la nivelul bunicilor analfabeți, către nivelul părinților, absolvenți de 4-6 clase și până la nivelul actual al elevilor din aceste familii, care reușesc să absolve 8 clase, cei care continuă apoi școala fiind, mai degrabă cazuri excepționale.

Pe de altă parte, deși migrația circulară are efecte pozitive asupra standardului de viață al familiilor de romi, în unele cazuri apar efecte negative asupra copiilor rămași acasă cu un părinte, saau în grija bunicilor:

"Sunt copii care lipsesc de la școală în perioada în care părinții pleacă la muncă în străinătate, nu îi mai pot controla...În special, la noi se merge la muncă în special în Germania, foarte puțini prin Italia" (reprezentant școală, Bucerdea Grânoasă).

Problema este accentuată de faptul că patternul de migrare este cel în care pleacă ambii părinți, pentru a putea spori sumele de bani pe care-i pot câștiga și aduce acasă.

Deși, conform reprezentanților instituționali intervievați, nici în cazul populației nerome stocul educational nu este unul foarte ridicat, procentul celor 60% dintre elevi care nu reușesc să accedă la liceu se datorează în mare parte, elevilor romi care, depășesc în mod semnificativ, ca pondere în populația școlară, ponderea romilor în populație (*"la școală sunt cam jumate-jumate"*).

Nu doar situația romilor s-a îmbunătățit însă în ultimii ani în comuna Bucerdea Grânoasă. Din discuțiile cu reprezentanții instituționali a reieșit faptul că, până în anul 2006 când comuna a devenit de sine stătătoare, statutul de sat periferic în comuna Crăciunelul de jos s-a reflectat în marginalizarea satelor ce aparțin, în prezent, de comuna Bucerdea Grânoasă. Aici au fost puține investiții în drumuri, acces la utilități publice, infrastructură școlară.

După anul 2006 s-a investit în infrastructura locală, preponderent în școală, considerată prioritatea numărul 1 de către reprezentanții autorității publice locale. A fost cumpărat teren pe care s-a construit, extinzându-se clădirea inițial a școlii cu clasele 1-8, care a fost modernizată. Grădinița a fost relocată într-o casă cumpărată de Primărie de la o persoană particulară, aceasta fiind, de asemenea, renovată cu bani de la bugetul local.

Cealaltă școală din localitate, cea cu clasele 1-4, aflată într-o zonă mai periferică a comunei, nu a fost renovată semnificativ, dar a fost dotată cu calculatoare și cu gratii la geamuri, pentru securizarea investiției-zona este considerată mai nesigură, comparativ cu cea de lângă Primărie, unde este școala de nivel primar și gimnazial.

Accesul la apă curentă este cvasigeneralizat și a fost deja implementat un proiect PNDR pentru introducerea canalizării în comună și este în derulare un alt proiect PNDR prin care se vor face bransamentele, urmând să fie inclusă și comunitatea de romi.

În localitate, oferta de locuri de muncă este una precară, *"aici avem locuri de muncă puține, la prestatorii de servicii în agricultură, o brutărie, câteva magazine, avem norocul că suntem aproape de Blaj și oamenii fac naveta. Cei mai mulți la Blaj și Alba, înainte era și Teiusul"* (reprezentant autoritate publică locală).

Deși nu mai poate fi considerată o sursă principală de venit, oamenii continua să dețină și să valorifice terenurile arabile pe care cultivă, preponderent, porumb, dar *"avem fânețe, pomi fructiferi mai puțin, o livada de pe vremea CAPului"* (idem)

Spre deosebire de romi, care, cu câteva excepții nu au pământ (cei care au avut l-au vândut) și pentru care agricultura reprezintă o sursă devenit doar în străinătate, o pondere importantă a populației nerome din Bucerdea Grânoasă continua să valorifice terenurile fertile pe care le dețin (care dau și numele comunei).

"Terenurile nu sunt date la noi in arenda, se lucreaza, avem cativa oameni tineri cu initiativa, cu niste scule performante si presteaza servicii (...).Noi nu am abandonat agricultura, in sensul ca fiecare are o bucata de teren, ii lucreaza procesatorul, recolta i-o aduce acasa, pe langa salariu, mai tine fiecare un porc, niște găini..(reprezentant autoritate publică locală)

În comună se află încă în desfășurare un proces de concentrare a proprietății terenurilor agricole. Dacă până acum câțiva ani, *"media era pe la 2-3 hectare de familie de țăran, dar între timp s-a redistribuit, deci nu știu să vă spun exact. Cei care au acum utilaje și prestează și servicii au achiziționat pământ. Terenul este în mai multe locuri, dar s-au reglementat lucrurile de la sine, a mai adunat terenuri în jur, a mai vorbit cu mine, că sculele acum sunt puternice, mari și nu mai poți să lucrezi pe suprafețe așa mici"*.(idem).

Comuna Bucerdea Grânoasă este o comună aflată într-un proces de dezvoltare locală în ultimii 14 ani, de când a devenit comună de sine stătătoare. Există elemente favorabile dezvoltării, precum apropierea de municipiul Blaj și distanța nu foarte mare până la reședința de județ, ponderea importantă a salariaților din localitate, investițiile realizate de Pimărie în îmbunătățirea infrastructurii, inclusiv a infrastructurii școlare, rata relative mica de migrație definitive (internă și externă) și rata importantă a unei migrații circulare de succes.

Acest proces de dezvoltare este însă frânat de anumite caracteristici ce definesc profilul socioeconomic al localității. Stocul redus de educație produce efecte negative intergeneraționale, prponderent, dar nu exclusiv, pentru populația de romi. Procentul elevilor care acced la nivelul educational superior, după terminarea gimnaziului în localitate este încă unul destul de scăzut

Oferta locală de locuri de muncă pe plan local este una foarte precară. Chiar dacă alternativa navetei la Blaj, Teiuș sau Alba Iulia este una la îndemână, lipsa investițiilor locale și a angajatorilor locali reprezintă indicatori și factori ce frânează dezvoltarea locală, bugetul local nefiind alimentat cu sume consistente dintr-o astfel de sursă de venit.

Agricultura de subzistență în modul în care se mai practică în comună, pare a avea, mai degrabă o dimensiune culturală ("porcul de Crăciun" pare a fi o tradiție la care populația rurală renunță destul de greu), decât una economică. Fără a mai reprezenta o sursă principală de venit pentru populația comunei și, activitatea agricolă este în curs de transformare, prin procesele de concentrare a proprietăților agricole și de modernizare a activității agricole.

Chiar dacă agricultura rămâne o activitate importantă pentru o parte a populației comunei, direcția în care evoluează modul de a face agricultură, prin derularea unor procese de transformare precum cele amintite mai sus, generează premise, mai degrabă, favorabile procesului de dezvoltare locală.

Conform metodologiei utilizate în Atlasul zonelor rurale marginalizate, gradul de marginalizare în comună este evaluat ca peste medie, numărul de persoane trăiesc în zone marginalizate fiind evaluat a se încadra în intervalul 257-418 de persoane, ponderea marginalizării în populația localității regăsindu-se în intervalul 12-24%.

Din datele și observațiile colectate la fața locului, reiese că discrepanțele între romi și populația neromă, în pofida reducerii decalajelor pe anumite dimensiuni, rămân însă unele semnificative. Ținând cont de ponderea ridicată și în creștere a populației rome din comună, dezvoltarea locală nu se poate realiza fără implementarea unei Strategii de reducere accelerate a acestor decalaje. Creșterea stocului de educație și reducerea discrepanțelor între populația de romi și populația de neromi a localității reprezintă principalele provocări ale procesului de dezvoltare locală.

5. Concluzii preliminare

Așadar, în fiecare dintre cele trei localități din județul Alba unde am colectat date am identificat elemente specifice ce pot genera efecte pozitive sau negative asupra dezvoltării locale.

Modul în care aceste elemente de context local se combină într-o evoluție istorică specifică, le potențează impactul asupra procesului de dezvoltare locală.

Una dintre concluziile acestei prime faze a proiectului este aceea a necesității rafinării abordării în faza următoare a culegerii, analizei și interpretării datelor.

Perspectiva statică, a analizei situației actuale a localităților selectate din perspectiva dezvoltării locale va fi integrată cu perspectiva dinamică, a proceselor ce vizează evoluția socioeconomică a localității. Astfel de procese, identificate în demersul exploratoriu prezentat în acest Raport

intermediar vizează fenomene de reagrarizare a unor localități urbane, schimbarea patternurilor de migrație și impactul local al acestor schimbări, concentrarea proprietăților agricole, impactul creșterii nivelului și modificărilor privind condițiile de acordare a subvenției agricole. Pe de altă parte, între aspectele ce pot avea un impact indirect asupra evoluției activităților economiei locale și al surselor de venit, se pot regăsi anumite modificări legislative sau anumite evoluții în aplicarea "de facto" a unor legi, precum cele ce reglementează tăierile de păduri .

Rezultatele acestei prime faze, exploratorii a proiectului, vor fi operaționalizate și integrate în varianta consolidată a instrumentele de colectare a datelor, atât fișele prin care vor fi colectate date la nivelul UAT-urilor selectate, cât și în instrumentele de colectare a datelor calitative.

6. Bibliografie

Emery M., Flora C. (2006). *Spiraling up: mapping community transformation with community capitals framework*, disponibil la https://www.researchgate.net/publication/254909093_Spiraling-Up_Mapping_Community_Transformation_with_Community_Capitals_Framework

Franck A. G. (1996). *The underdevelopment of development*, Sage Publications

Inkeles, A., & Smith, D. H. (1974). *Becoming modern: Individual change in six developing countries*. Harvard University Press: Changing Values and Political Styles Among Western Publics, Princeton University Press

Pop, Luana. (2015). *ESPN Thematic Report on minimum income schemes. Romania*. Brussels: Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion.

Preotesi M. *Conceptul de subdezvoltar* în Zamfir, C, Stănescu S. (2007). Enciclopedia dezvoltării sociale, Polirom

Preotesi, M. (2013). Mecanisme și factori ai sub-dezvoltării comunităților. O analiză în mediul rural românesc, *Revista Sociologie Românească*, nr.4/2013, p.75-89, disponibil la https://revistasociologieromaneasca.ro/sr/article/view/2013_4_preotesi

Preotesi, M. (2018). *Precarious employment-poverty-in work poverty in local contexts of social underdevelopment*, in Chivu L., Franc V, Georgescu G, Andrei Jv. (ed.). (2018) *The Romanian Economy. A Century of Transformation (1918-2018)*, Proceedings of ESPERA, Peter Lang., vol.2, p.1023-1031

Preotesi Mihnea, (2020) *Analysis of the differentiated impact of the dynamics of individual well-being on the local development in the Romanian countryside. An analysis in the mountainous and submontane rural areas*, in the volume Zamfir C., Stănescu I. (coord.) (2020) *Romania 1989-2019: social policies and strategic options*, manuscript

Rostow W W. (1959). The Stages of Economic Growth Author(s) *The Economic History Review*, New Series, Vol. 12, No. 1 (1959): 1-16

disponibil la https://www.ufjf.br/oliveira_junior/files/2009/06/rostow.pdf

Sandu D. (1999a). Dezvoltare și sărăcie în satele României, *Revista Sociologie Românească*, nr. 4/1999: 117/138

Sandu D. (1999b). *Spațiul social al tranziției*, Iasi: Polirom.

Sandu D. (2001). Cum „ajungi” într-un sat sărac: drumul sociologic, *Revista Sociologie românească*, nr.1-4/2001: 153-171

Sandu, D. (1996.) *Sociologia tranziției. Valori și tipuri sociale*. București: Staff.

Sandu, D. (2005). România rural-neagricolă azi. *Sociologie Românească*, III (4)

Sandu D. (2011) Disparități sociale în dezvoltarea și în politica regională din România, *International Review of Social Research*, vol.1, disponibil la <http://archive.sciendo.com/IRSR/irsr.2011.1.issue-1/irsr-2011-0001/irsr-2011-0001.pdf>

Tesliuc, Grigoras, Stanculescu (2016) *Atlasul Zonelor Rurale Marginalizate și al Dezvoltării Umane Locale din România*, Banca Mondială, disponibil la <http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Minister/F6 Atlas Rural RO 23Mar2016.pdf>

Swinkels, R. et al. (2015). *Atlasul Zonelor urbane marginalizate din România*, disponibil la https://adrvest.ro/attach_files/Atlas_18Aprilie_RO_final.pdf

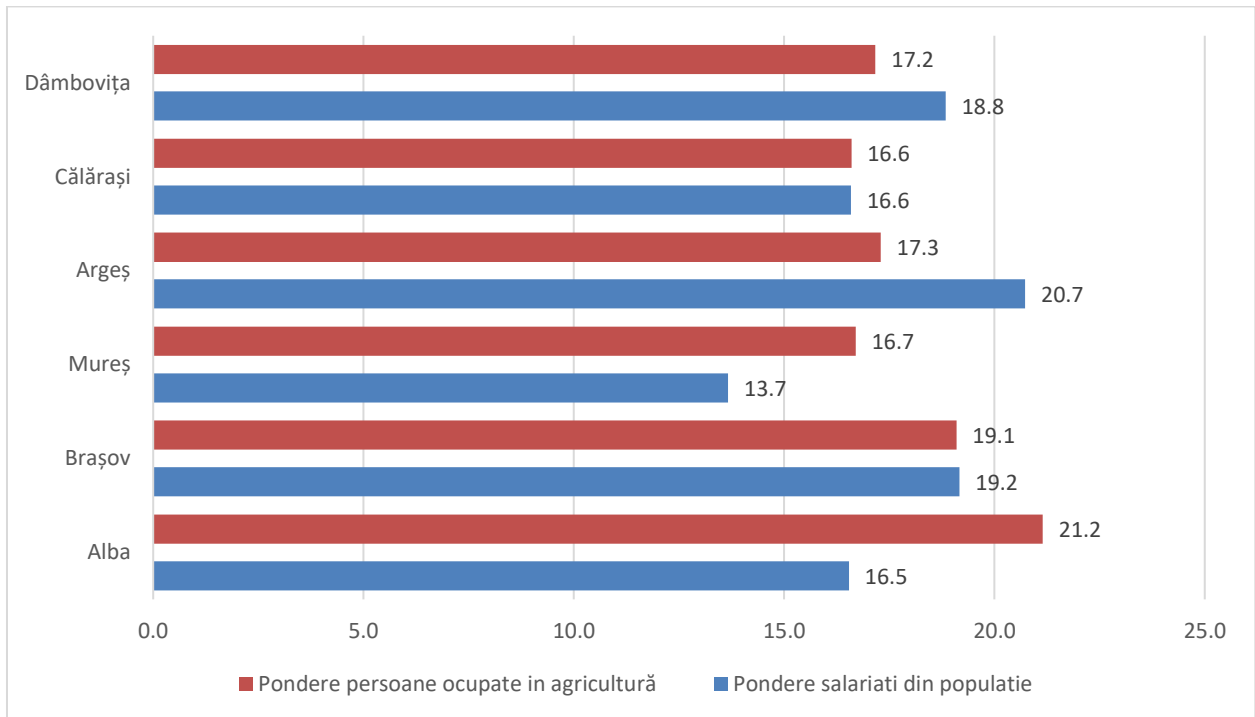
Banca Mondială. (2005). *Roma Social Mapping. Targeting by a Community Poverty Survey*.

Banca Mondială (2017). *Ghid pentru realizarea analizei comunităților marginalizate în vederea identificării nevoilor și posibilelor soluții pentru acestea*, disponibil la <http://documents1.worldbank.org/curated/pt/238661501778200476/pdf/116318-ROMANIAN-209p-GhidAnalizaComMargRO.pdf>

Institutul National de Statistică (2016). *Anuarul statistic 2015*

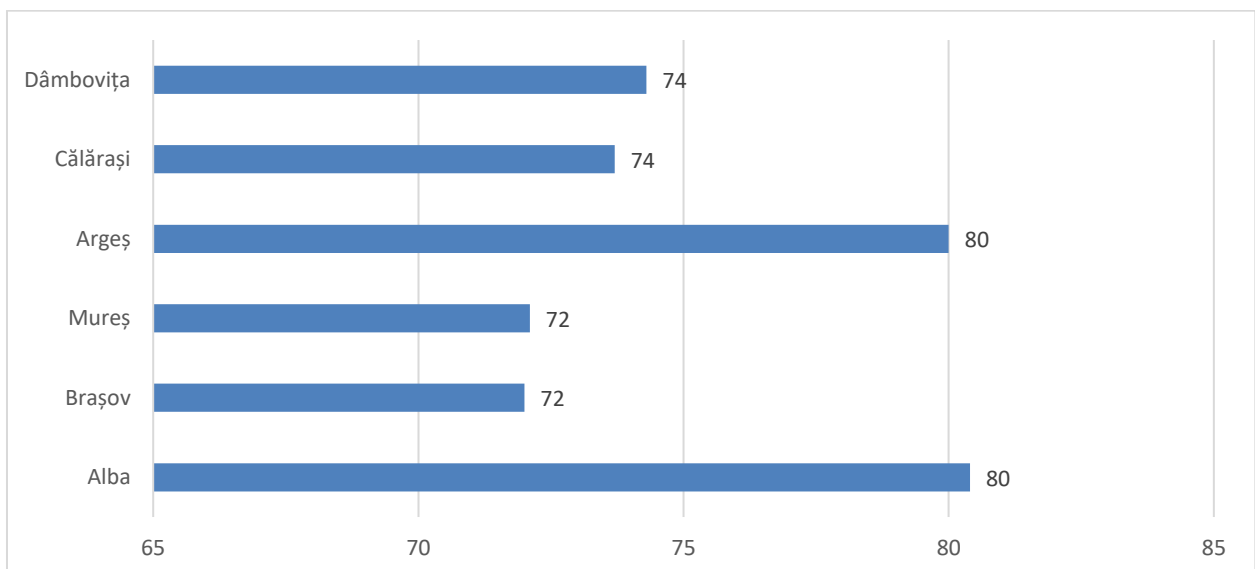
7. Anexă

Figura 11. Pondere salariați și persoane ocupate în agricultură din populație (în medie pe UAT, %, estimare)

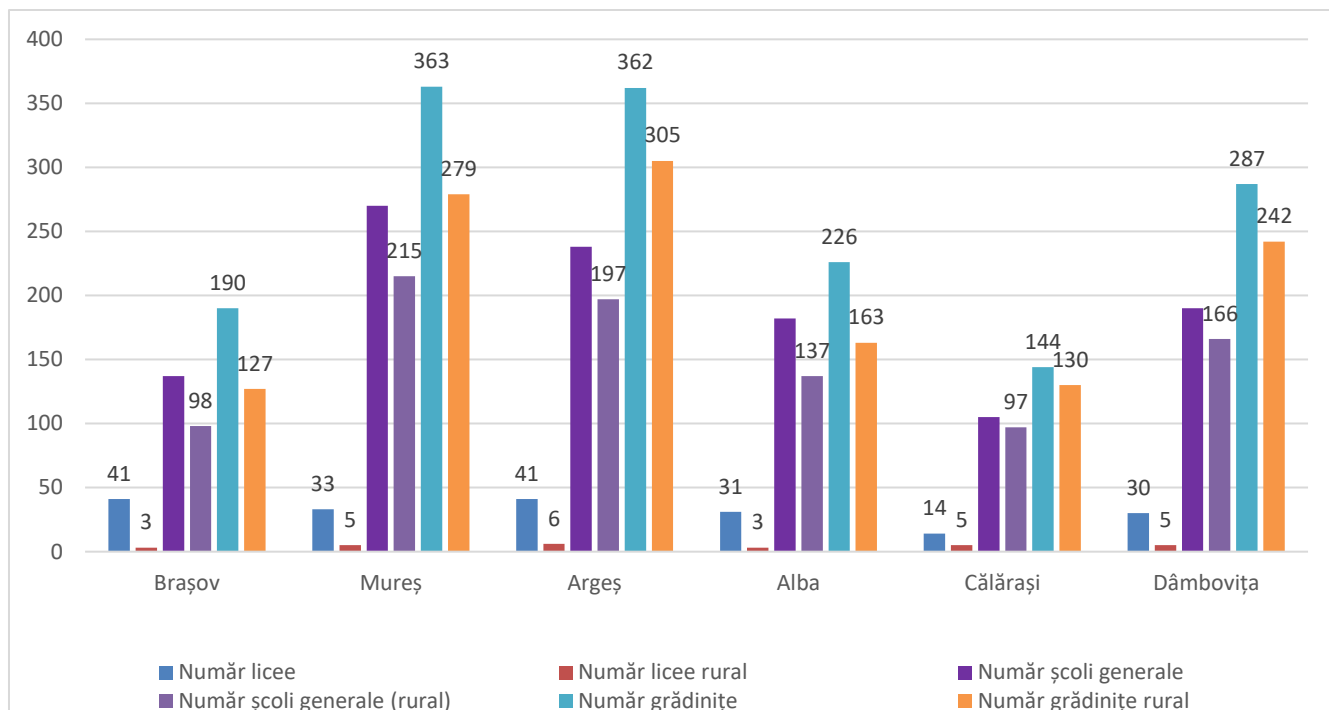
Sursa: proiect SIPOCA 4

Figura 12. Pondere elevi care merg la liceu după finalizarea gimnaziului (în medie pe UAT, %, estimare)

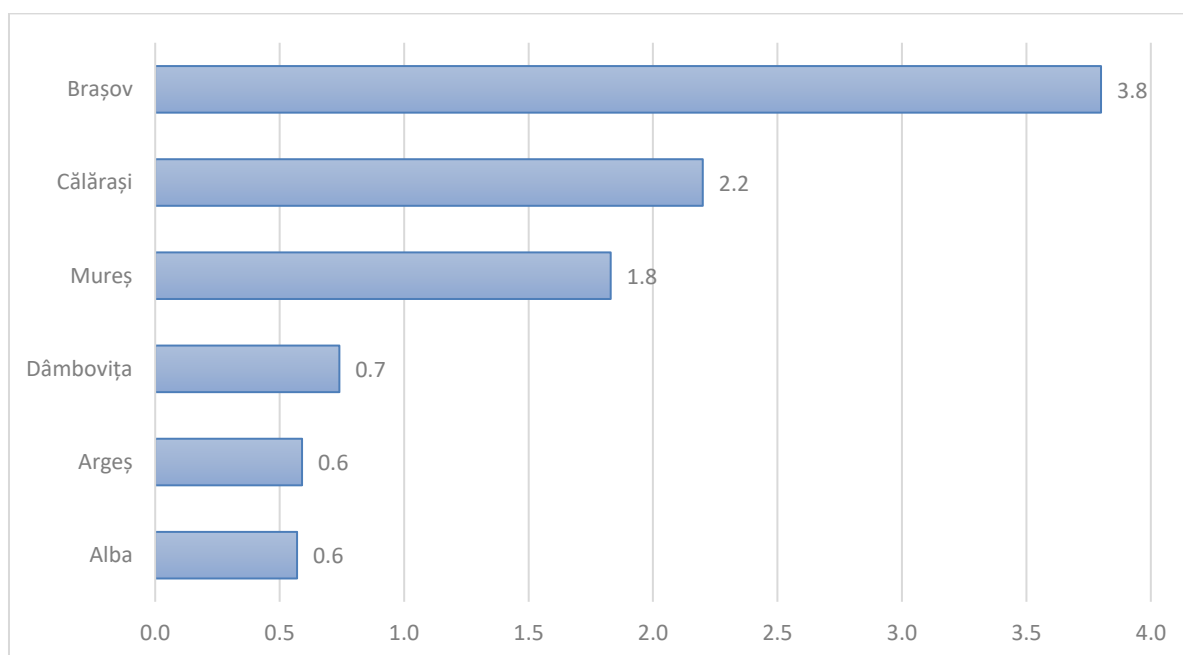
Sursă: proiect SIPOCA 4

Figura 13. Număr unități de învățământ

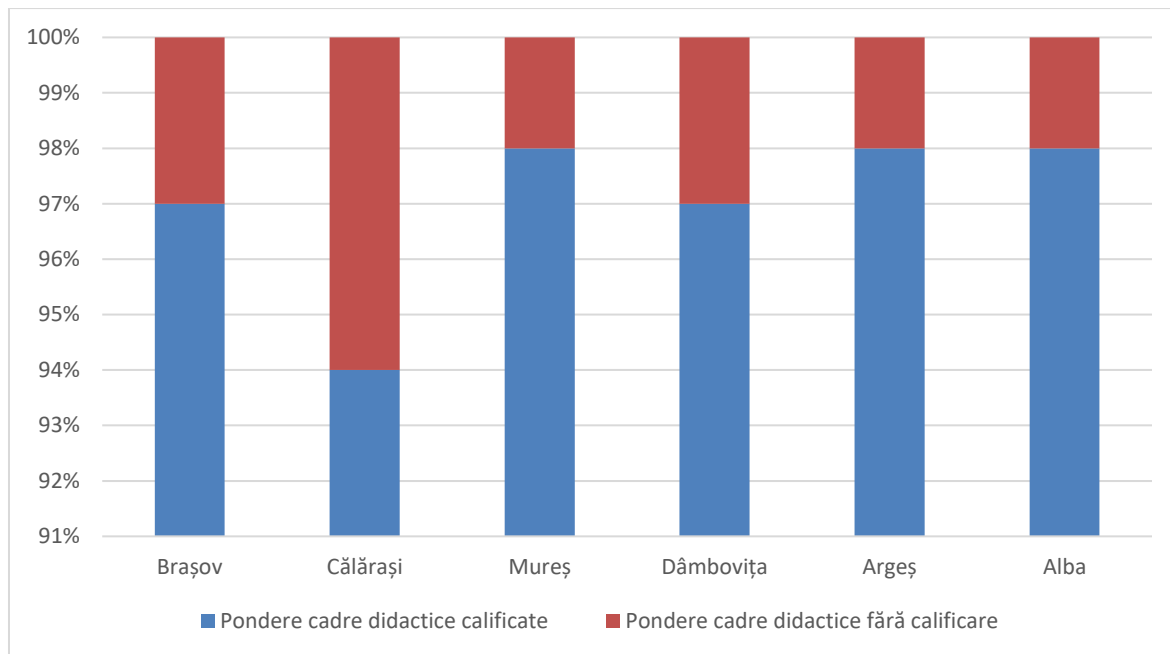
Sursă: proiect SIPOCA 4

Figura 14. Pondere elevi care au abandonat școala generală (în medie, pe UAT, %, estimare)

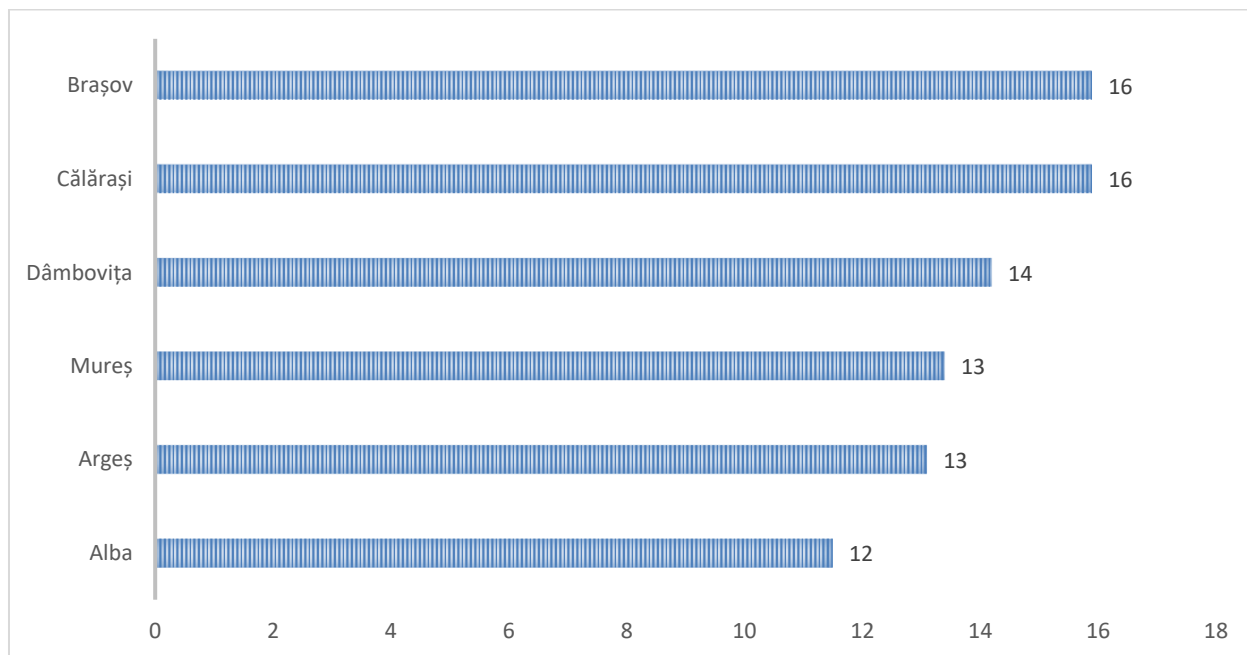
Sursă: proiect SIPOCA 4

Figura 15. Pondere cadre didactice calificate/necalificate la nivel de județ (în medie pe UAT, %, estimare)

Sursă: proiect SIPOCA 4

Figura 16. Număr elevi/profesor (în medie pe UAT, Estimare)

Sursă: proiect SIPOCA 4

Corelații indicatori

Tabel 8. Corelația dintre ponderea de romi la nivel local și rata sărăciei relative

		Etnie_romi Structura etnică 2016_romi	Estimare_rata_saracie_relativă Estimare rata sărăciei relative
Etnie_romi Structura etnic? 2016_romi	Pearson Correlation	1	.215**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	284	284
Estimare_rata_saracie_relativa Estimare rata sărăciei relative	Pearson Correlation	.215**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	284	284

Notă: Interpretare: Cu cât ponderea de romi este mai ridicată la nivel local cu atât rata sărăciei este mai ridicată (coeficient pearson .215)

Tabel 9. Asocierea dintre accesul la infrastructura publică și distanța până la cel mai apropiat oraș de peste 30.000 de locuitori

		Distanța_oras_30000 Distanța față de cel mai apropiat oraș cu peste 30.000 de locuitori	Racordare_apa Procent gospodării i racordate la rețeaua de apă în locuința (2016)	Racordare_gaz Procent gospodării i racordate la gaze (2016)	Racordare_cis mele_publice Procent gospodării acces la cișmelele publice (2016)
Distanța_oras_30000 Distanța față de cel mai apropiat oraș cu peste 30.000 de locuitori	Pearson Correlation	1	-.147**	-.237**	.021
	Sig. (2-tailed)		.002	.000	.713
	N	464	430	340	315

Racordare_apa Procent gospodării racordate la rețeaua de apa in locuinta (2016)	Pearson Correlation Sig. (2- tailed) N	-.147** .002 430	1 445	.234** .000 348	 1	.175** .002 321
Racordare_gaz Procent gospodării racordate la gaze (2016)	Pearson Correlation Sig. (2- tailed) N	-.237** .000 340	.234** .000 348	 354	 1	.037 .530 298
Racordare_cismele_publice Procent gospodării acces la cistemele publice (2016)	Pearson Correlation Sig. (2- tailed) N	.021 .713 315	.175** .002 321	.037 .530 298	 1	 325

Sursa: SIPOCA 4. Mod de lecturare a datelor: Accesul la rețeaua de gaz scade dacă distanța până la cel mai apropiat oraș de peste 30.000 de locuitori crește (coeficient Pearson -237)

Tabel 10. Asocierea dintre accesul la infrastructura publică, tipul de ocupare și prestații sociale

	Racordare_apa Procent gospodării racordate la rețeaua de apa in locuinta (2016)	Racordare_cismele_publice Procent gospodării acces la cistemele publice (2016)	Racordare_gaz Procent gospodării racordate la gaze (2016)	Pondere_VMGisti Pondere beneficiari de VMG	Pondere_salariati Pondere salariati din populatie	Pondere_agricultura Pondere ocupati in agricultura
Racordare_apa Procent gospodării racordate la rețeaua de apa in locuinta (2016)	1	.175** .002	.234** .000	-.069 .147	.196** .000	-.194** .000

	N	445	321	348	445	445	445
Racordare_cismele_publice	Pearson Correlation	.175**	1	.037	.033	.068	.052
Procent gospodării acces la cișmelele publice (2016)	Sig. (2-tailed)	.002		.530	.547	.219	.351
	N	321	325	298	325	325	325
Racordare_gaz	Pearson Correlation	.234**	.037	1	-.123*	.255**	-.212**
Procent gospodării racordate la gaze (2016)	Sig. (2-tailed)	.000	.530		.020	.000	.000
	N	348	298	354	354	354	354
Pondere_VMGisti	Pearson Correlation	-.069	.033	-.123*	1	-.210**	.059
Pondere beneficiari de VMG-isti	Sig. (2-tailed)	.147	.547	.020		.000	.192
	N	445	325	354	484	484	484
Pondere_salariati	Pearson Correlation	.196**	.068	.255**	-.210**	1	-.240**
Pondere salariati din populatie	Sig. (2-tailed)	.000	.219	.000	.000		.000
	N	445	325	354	484	484	484
Pondere_agricultura	Pearson Correlation	-.194**	.052	-.212**	.059	-.240**	1
Pondere ocupati in agricultura	Sig. (2-tailed)	.000	.351	.000	.192	.000	

N	445	325	354	484	484	484
---	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Sursă: Analiza autorilor pe datele din SIPOCA 4. Mod de interpretare a datelor: Accesul la rețeaua publică de gaz este mai ridicat în cazul localităților în care ponderea salariaților în localitate este mai ridicată (coeficient Pearson 255)

Tabel 11. Asocierea dintre distanța până la cel mai apropiat oraș de peste 30.000 de locuitori, accesul la infrastructura publică și rata sărăciei relative

		Distanța_oras_30000 Distanța față de cel mai apropiat oraș cu peste 30.000 de locuitori	Racordare_apa Procent gospodării racordate la rețeaua de apă în locuința (2016)	Racordare_cisemele_publice Procent gospodării acces la cișmelele publice (2016)	Racordare_gaz Procent gospodării racordate la gaze (2016)	Estimare_rata_saracie_relativa Estimare rata sărăciei relative
Distanța_oras_30000 Distanța față de cel mai apropiat oraș cu peste 30.000 de locuitori	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	1	-.147**	.021	-.237**	.194**
			.002	.713	.000	.000
	N	464	430	315	340	464
Racordare_apa Procent gospodării racordate la rețeaua de apă în locuința (2016)	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	-.147**	1	.175**	.234**	-.256**
		.002		.002	.000	.000
	N	430	445	321	348	445
Racordare_cisemele_publice Procent gospodării acces la cișmelele publice (2016)	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	.021	.175**	1	.037	-.023
		.713	.002		.530	.675
	N	315	321	325	298	325

Racordare_gaz Procent gospodării racordate la gaze (2016)	Pearson Correlation	-.237**	.234**	.037	1	-.245**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.530		.000
	N	340	348	298	354	354
Estimare_rata_saracie_relativa Estimare rata sărăciei relative	Pearson Correlation	.194**	-.256**	-.023	-.245**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.675	.000	
	N	464	445	325	354	484

Sursa: SIPOCA 4. Mod de citire a datelor: Rata sărăciei este mai ridicată în localitățile unde accesul la rețeaua de apă în locuințe este mai scăzută (coeficient Pearson -256) și la rețeaua de gaze (coeficient pearson -245)

